

HUMAK^H

O P I N N Ä Y T E T Y Ö

**Kotoutumisen vahvistaminen mentoroinnin ja
monikielisen yhteiskuntaorientaation keinoin Turussa**

Ketola Emilia ja Al-Janabi Walid

Yhteisöpedagogi YAMK
(90 op)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogin koulutus (YAMK)

Tekijät: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi
Opinnäytetyön nimi: Kotoutumisen vahvistaminen mentoroinnin ja monikielisen yhteiskuntaorientaation keinoin Turussa
Sivumäärä: 70 ja 10 liitesivua
Työn ohjaaja: Kimmo Lind
Työn tilaaja: Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke

---

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Turun kaupungin Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen mentorikoulutusta ja monikielistä yhteiskuntaorientaatiota omakielisten mentoreiden näkökulmasta. Hanke toimii laajassa Varsinais-Suomen kuntaverkostossa ja edistää kolmansista maista muuttaneiden kotoutumista tarjoamalla omakielistä tukea ja ohjausta heti maahan saapumisen jälkeen. YKS-hanke on esimerkki siitä, kuinka yhteisölähtöinen toimintatapa voi edistää kotoutumista paikallistasolla.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin nykyisen mentorointikoulutuksen toimivuutta ja selvitettiin, millaisia tarpeita mentoreilla on koulutuksen sisällön, rakenteen ja toteutuksen osalta. Lisäksi kartoitettiin keinoja, joilla mentoreiden osaamista voitaisiin vahvistaa ja heidän osallisuuttaan kehittämistyöhön lisätä. Kehittämistyön tilaajana toimi Turun kaupunki ja sen tarve nousi vuoden 2025 alussa voimaan astuneen kotoutumislain (681/2023) mukaisesta velvoitteesta järjestää monikielistä, saavutettavaa ja tasalaatuista yhteiskuntaorientaatiota.

Aineistonkeruu toteutettiin laadullisin menetelmin: osallistuvan havainnoinnin, asiantuntija- ja ryhmähaastattelujen, benchmarkkauksen ja yhteisöllisen ideoinnin avulla. Tulosten perusteella mentoroinnin onnistumisen kannalta keskeisiä tekijöitä olivat luottamuksellinen vuorovaikutus, kulttuurisensitiivisyys, selkeä koulutusrakenne ja riittävä ajankäyttö.

Tutkimuksellinen kehittämistyö tuotti konkreettisia suosituksia mentorikoulutuksen ja yhteiskuntaorientaation mallin jatkokehittämiseen. Tuloksia voidaan hyödyntää paitsi Turun kaupungissa, myös muissa kunnissa, jotka kehittävät vastaavia kotoutumispalveluja uuden kotoutumislain mukaisesti.

Maahanmuuttajat, yhteiskunta, kotoutuminen, mentorointi, orientaatio

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator, Master's degree

Authors: Emilia Ketola and Walid Al-Janabi

Title: Enhancing integration in Turku through Mentor Training and Multilingual Civic Orientation

Number of Pages: 70 and 10 attachments

Supervisor: Kimmo Lind

Commissioned by: Community Powered Integration (YKS) project

The aim of this thesis was to develop Mentor Training and Multilingual Civic Orientation within the Community Powered Integration (YKS) project, administered by the City of Turku. The project operates within an extensive municipal network across Southwest Finland, supporting the integration of immigrants from third countries by providing guidance and support in their native languages immediately upon arrival. YKS serves as a model of how community-based approaches can enhance integration at the local level.

The thesis paper examined the current state of mentor training and explored mentor's needs concerning the content, structure, and implementation of the Mentoring Training. Furthermore, it identified methods to strengthen mentor's skills and increase their involvement in the development process. This development work was commissioned by the City of Turku in response to the new Integration Act (681/2023), which came into effect in early 2025, mandating municipalities to offer multilingual, accessible, and high-quality civic orientation services.

Data collection was conducted through a qualitative research approach, utilizing participatory observation during training sessions, expert and group interviews with mentors and project coordinators, benchmarking with similar projects in Finland, and collaborative ideation workshops. These methods provided a comprehensive understanding of the current mentoring practices and highlighted areas for improvement.

The findings indicate that successful mentoring is grounded in trust-based interaction, cultural sensitivity, a well-structured training framework, and sufficient time for relationship-building and knowledge transfer. Moreover, involving mentors in the development process enhances their commitment and effectiveness in supporting newcomers.

The research-based development project produced practical recommendations for advancing mentor training and the civic orientation model. These findings contribute to the improvement of integration services in Turku and offer scalable solutions for other municipalities aiming to meet the requirements of the new Integration Act while fostering inclusive communities.

Immigrants, society, integration, mentoring, orientation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO.....	6
2	TILAAJA JA TARVE.....	8
	2.1 International House Turku ja yhteisöllisen kotoutumisen startti –hanke.....	8
	2.2 Tilaajan tarve	10
3	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	12
4	MAAHANMUUTTO, KOTOUTUMINEN JA MENTOROINTI.....	13
	4.1 Maahanmuutto ja kotoutuminen Suomessa	13
	4.2 Monikielinen yhteiskuntaorientaatio	15
	4.3 Kotoutuminen ja sen haasteet	16
	4.4 Syrjäytyminen.....	19
	4.5 Osallisuus.....	20
	4.6 Kaksisuuntainen kotoutuminen.....	21
	4.7 Mentorointi	22
	4.8 Stiglitzin hyvinvointimalli	23
5	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT.....	26
	5.1 Osallistuva havainnointi	27
	5.2 Haastattelut	28
	5.3 Benchmarkkaus.....	31
	5.4 Työpaja kotoutumismennoille	33
6	ANALYYSI JA TULOKSET	35
	6.1 Nykyinen mentorikoulutus	35
	6.2 Hyvä ohjaus/mentorointi.....	37

6.3 Monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen ja sen haasteet	38
6.4 Monikielisen yhteiskuntaorientaation sisältö.....	42
6.5 Ohjaajien osaaminen.....	44
6.6 Mentorien unelmien koulutus	46
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
7.1 Kotoutumismentorien osaaminen ja sen varmistaminen	48
7.2 Dialogisuus ja vuorovaikutus mentoroinnissa	52
7.3 Yhteiskuntaorientaation merkitys ja sisältö	53
7.4 Mentoroitinkoulutus ja sen kehittämistarpeet.....	55
8 TUOTOS	58
9 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI.....	60
LÄHTEET	64
10 LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta monimuotoistuu yhä kiihtyvällä vauhdilla. Tämä näkyy erityisesti suurissa kaupungeissa, kuten Turussa, jossa maahanmuuttajien määrä on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Samalla yhteiskunnan tehtäväksi on muodostunut entistä selkeämmin tukea uusien asukkaiden kotoutumista ja osallisuutta tarjoamalla tietoa, ohjausta ja mahdollisuuksia tulla osaksi uutta elinympäristöä.

Vuoden 2025 alussa voimaan astuva laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) velvoittaa kuntia järjestämään monikielistä yhteiskuntaorientaatiota, jonka tavoitteena on tarjota maahanmuuttajille valmiuksia selviytyä arjessa sekä ymmärrystä suomalaisen yhteiskunnan rakenteista ja toimintatavoista. (Valtioneuvosto, 2024b.)

Opinnäytetyömme kohdistuu Turun kaupungissa käynnissä olevaan Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeeseen, jonka tavoitteena on nopeuttaa kolmansista maista tulevien kotoutumista tarjoamalla maahanmuuton ja kuntaan tulon jälkeen tapahtuvaa omakielistä mentorentia. Hanke toimii laajassa Varsinais-Suomen kuntaverkostossa ja tekee yhteistyötä useiden maahanmuuttajayhteisöjen ja -yhdistysten kanssa. YKS-hanke toimii esimerkkinä siitä, kuinka yhteisöllinen lähestymistapa ja omakielinen tuki voivat edistää kotoutumista paikallisella tasolla. Opinnäytetyömme tuottaa tärkeää tietoa mentoroinnista, sen toimivuudesta ja mahdollisista epäkohdista, jota voivat hyödyntää Turun kaupungin lisäksi myös muut kunnat.

Samalla opinnäytetyömme tuottaa uutta näkökulmaa Turun kaupungin järjestämään monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon ja sen kehittämiseen. Turun kaupungin monikielinen yhteiskuntaorientaation kehittäminen on aloitettu, joten kaikki tuottamamme tieto on hyödyllistä kehittämisen ja koko palvelun asettumisen kannalta. Tuottamiimme tuloksia voidaan hyödyntää Turun kaupungin lisäksi myös muiden samanlaista palvelua tuottavien kuntien palvelujen kehittämisessä. Opinnäytetyön tulosten pohjalta rakennamme Selkokielisen oppaan kotoutumismen-toreille.

Opinnäytetyömme pohjautuu paitsi ajankohtaiseen tarpeeseen, myös omaan ammatilliseen osaamiseemme. Meillä molemmilla on pitkä kokemus maahanmuuttotyöstä ja kotoutumisen tukemisesta käytännön tasolla. Olemme ohjanneet maahanmuuttajia erilaisissa elämäntilanteissa ja olleet mukana kehittämässä palveluita, jotka tukevat kotoutumista ja osallisuutta. Työssämme hyödynnämme aineiston lisäksi myös omaa kokemustamme ja ymmärrystämme

aiheesta. Tunnistamme tilanteet, joissa maahanmuuttajat ovat kokeneet haasteita ja näemme selkeästi, missä kohdin tukea tarvitaan. Taustamme vaikuttaa siihen, miten havainnoimme, millaisia kysymyksiä esitämme ja millaisin ajatuksin tätä opinnäytetyötä teemme.

Tässä opinnäytetyössä esittelemme tarkemmin työn tilaajan, kehittämistyön taustan ja tarpeen, tavoitteet sekä valitsemamme menetelmät. Lisäksi avaamme työmme teoreettista viitekehystä, kuvaamme tuloksia ja tuotoksia sekä arvioimme kehittämistyömme vaikutuksia.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: Millä tavalla mentoreiden koulutus tulisi järjestää? Millä tavalla yhteiskuntaorientaatio tulisi järjestää? Millä varmistetaan mentoreiden osaaminen ennen mentoroinnin aloittamista? Miten mentorointikoulutus tulisi järjestää, jotta se olisi tehokas ja miten sitä voisi kehittää paremmaksi? Miten motivoida mentoreita?

Uskomme, että aidosti toimiva kotoutuminen vaatii molemminpuolista vuorovaikutusta sekä yhteiskunnan rakenteiden että yksilöiden välillä. Tämä opinnäytetyö on osa sitä yhteistä ponnistusta, jolla rakennamme osallistavaa, turvallista ja yhdenvertaista yhteiskuntaa kaikille sen jäsenille, taustasta riippumatta.

2 TILAAJA JA TARVE

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyön tilaajasta, Turun kaupungin Yhteisöllisen kotoutumisen startti –hankkeesta sekä Turun kaupungin maahanmuuttajille suunnatuista palveluista tarkemmin. Kerromme näiden toiminnasta ja tavoitteesta sekä selvitämme tilaajan tarvetta opinnäytetyöllemme.

2.1 International House Turku ja yhteisöllisen kotoutumisen startti –hanke

International House Turun toiminta alkoi kesällä 2021. Palvelun tarkoituksena on koota kaikki kaupungin kotouttamista edistävät ja tukevat palvelut saman konseptin alle. Tämän lisäksi International House Turun toimintaan kuuluu kansainvälisten osaajien houkuttelu Turkuun. Palvelu on matalan kynnyksen palvelua ja se toimii monikanavaisesti sekä monikielisesti. Tällä hetkellä palvelukieliä on 15. Näistä kielistä neljä on tuntipalveluna, muut kielet käytettävissä joka päivä. (Turun kaupunki, n.d.-a.)

Tällä hetkellä International House Turun palveluja ovat alkuinfo, monikielinen ohjaus- ja neuvontapalvelu, asumisneuvonta sekä sosiaalineuvonta. Näiden lisäksi International House Turun kautta on mahdollista saada opinto-ohjausta. Juuri Turkuun muuttaneille tai muuttoa harkitseville International House Turku tarjoaa asettautumissuunnitelmia. Monikielisessä ohjaus- ja neuvontapalvelussa asiakkaita ohjataan erityisesti työnhakuun ja koulutukseen liittyvissä asioissa. Tämän lisäksi asiakkaille annetaan tietoa muista Turun kaupungin palveluista sekä ohjataan muihin viranomaispalveluihin. Osa International House Turun palveluista on tarjolla myös ajanvarauksella. (Turun kaupunki, n.d.-b.)

Yllä mainittujen palveluiden lisäksi Turun kaupungissa on vaihtuvia hankkeita. Tällä hetkellä hankkeina ovat Verkostolla töihin -hanke, jossa asiakkaita ohjataan sekä autetaan työhön ja koulutukseen liittyvissä asioissa viidellä eri kielellä. Hanke tukee maahan muuttaneiden työllistymistä Turun alueella. Hanke antaa neuvontaa myös työnantajille. (Turun kaupunki, n.d. -c.)

Maahanmuuttajanaisten tuki –hankkeessa tuetaan kotoutumisen alkuvaiheessa olevia naisia, jotka ovat tulleet Suomeen Euroopan ulkopuolelta. Naisille tarjotaan ohjausta ja neuvontaa sekä apua perustaitoihin. (Turun kaupunki, n.d.-d.)

Näiden lisäksi Turun kaupungilla on Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke, joka toimii opinnäytetyön tilaajana. Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke on ajalla 1.4.2024 - 28.2.2027. Hankkeen rahoittajana toimii AMIF eli Asylum, Migration and Integration Fund (Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto) sekä Turun kaupunki. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Suomen arabialainen neuvosto ry, Bosnialaisten kulttuurikeskus Suomessa, Turun Som Nuoriso ry, International Woman Community Turku & SW Finland sekä Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskus. Hanke on ensimmäinen Turun kaupungin hanke, jossa yhteistyökumppani on yhdistykset. Hankkeen kohderyhmänä ovat Euroopan ja ETA-alueen ulkopuolelta Varsinais-Suomen alueelle muuttaneet henkilöt maahantuloosyystä riippumatta. Toissijaisena kohderyhmänä on Varsinais-Suomen alueen kunnat sekä kotoutumisen parissa työskentelevät asiantuntijat, yhteisöt ja kansainjärjestöt. Hankeaikana on tarkoitus tavoittaa 650 asiakasta. (Turun kaupunki, n.d.-e.)

Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen tavoitteena on rakentaa kokonaisvaltainen sekä tavoitteellinen startti kotoutumiseen sekä startin avulla malli, jota kunnat sekä yhteisöt voivat hyödyntää hankkeen päätyttyä. Tavoite on nopeuttaa kohderyhmän kotoutumista heti alkuvaiheessa yhteistyössä maahanmuuttajayhteisöjen kanssa. Tavoitteena on, että kuntaan muuttanut maahanmuuttaja saa ajantasaista ja oikeaa tietoa asioista sekä edistetään ja parannetaan hänen elämänlaatuansa ja hyvinvointia. Hankkeen avulla halutaan ennaltaehkäistä aidon kotoutumisen epäonnistumista sekä vahvistaa kuntien, järjestöjen ja yhteisöjen yhteistyötä sekä edistää toimijoiden vastuunjakoja. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 2.)

Hankkeessa kotoutumisen edistäminen toteutetaan mentorointina Stiglitz-mallin avulla. Stiglitz-mallia käydään tarkemmin läpi luvussa 4.8. Eri yhteisöistä tulevat mentorit ottavat koppia alueelle muuttaneista henkilöistä ja ohjaavat heitä heidän omalla äidinkielellään tai kielellä, jota henkilö ymmärtää hyvin. Hankkeessa toimivat mentorit käyvät läpi mentorointikoulutuksen sekä suorittavat MAUNO-koulutuksen omassa tahdissaan. Hankkeessa toteutettava mentorointikoulutus pitää sisällään neljä eri kertaa, joissa käsitellään mentorointia sekä Stiglitz-mallia. Jokainen koulutus kerta kestää neljä tuntia. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 4.)

MAUNO-koulutus on verkossa suoritettava koulutuspaketti, joka on kehitetty erityisesti maahanmuuttotyössä toimiville ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Koulutuksen tavoitteena on lisätä osallistujien ymmärrystä kotoutumisen eri osa-alueista sekä tarjota konkreettisia työkaluja asiakaslähtöiseen ohjaukseen ja neuvontaan. MAUNO-koulutuksen sisältöjä ovat muun muassa

suomalainen palvelujärjestelmä, kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen erityispiirteet, kotoutumisen vaiheet sekä toiminnalliset menetelmät neuvontatyöhön. (Kotoutuminen.fi, 2021.)

Koulutus koostuu useista moduuleista, jotka voi suorittaa omaan tahtiin. Jokainen moduuli sisältää sekä teorian tietoa että käytännönläheisiä esimerkkejä ja tehtäviä, joiden tarkoituksena on syventää oppimista ja soveltamista omassa työssä tai vapaaehtoistoiminnassa. MAUNO-koulutus toimii myös mentorien tukena heidän omassa ohjaustyössään ja se tukee Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen tavoitteita tarjota laadukasta ja vaikuttavaa kotouttamistyötä alueella. (Kotoutuminen.fi, 2021.)

Koulutus on suunniteltu monimuotoiseksi ja saavutettavaksi ja se on avoin kaikille kotoutumisen parissa työskenteleville tai siitä kiinnostuneille.

2.2 Tilaajan tarve

Hankkeen tavoitteena on kehittää uudenlainen, yhteisölähtöinen ja monikielinen toimintamalli kotoutumisen alkuvaiheeseen. Turussa mallin keskeisenä tekijänä toimivat omakieliset kotoutumismenitorit, jotka ohjaavat ja tukevat maahanmuuttajia yhteiskuntaan integroitumisessa heidän omalla äidinkielellään. Kotoutumismenitorit tarjoavat tukea kotoutujille usein omien kokemustensa pohjalta. Mentorin roolina on auttaa sopeutumisessa uuteen kulttuuriin ja arkeen Turussa, erityisesti jakamalla henkilökohtaisesti merkityksellisiä ja käytännönläheisiä kokemuksia. Kotoutumismentorin tehtävä ei kuitenkaan ole korvata yhteiskuntaorientaatiota, vaan täydentää sitä. Nämä kaksi toimintamuotoa eroavat toisistaan mutta tukevat toisiaan kotoutumisen kokonaisprosessissa. (Turun kaupunki, n.d.-e.)

Uusi kotoutumislaki velvoittaa kuntia järjestämään monikielistä yhteiskuntaorientaatiota kaikille kotoutumisasiakkaille (Kotoutuminen.fi, n.d.-f). Tämä edellyttää uusia toimintatapoja sekä koulutettuja ohjaajia, jotka kykenevät tarjoamaan selkeää, saavutettavaa ja kulttuurisesti sensitiivistä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Yhteiskuntaorientaatio toimii kotoutumisen perustana, sillä se antaa maahanmuuttajille valmiuksia ymmärtää suomalaista yhteiskuntaa ja toimia siinä aktiivisina jäseninä. (TEM, 2022.)

Opinnäytetyömme vastaa näihin tarpeisiin selvittämällä, missä tilassa nykyinen mentorointikoulutus Turussa on ja mitä omakieliset menitorit itse kokevat tärkeäksi koulutuksen sisältöä ajatellen. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa, joka tukee koulutuksen kehittämistä käytännön

tarpeista käsin. Kuuntelemalla mentoreiden näkemyksiä voimme tuoda esiin heidän kokemuksensa, osaamisensa sekä mahdolliset kehittämiskohteet, jotka jäävät helposti piiloon ilman heidän omaa osallistumistaan. Tämä lähestymistapa mahdollistaa sen, että koulutus vastaa paremmin todellisiin tarpeisiin ja mentorien toimijuus vahvistuu kotoutumisen tukemisessa.

Kotoutusmentorien rooli tässä prosessissa on merkittävä, sillä he voivat omakielisinä toimijoina madaltaa tiedon esteitä, rakentaa luottamusta ja lisätä osallisuutta. Vertaistuen merkitys on kotoutumisessa keskeinen ja mentoreiden kautta välittyvä tuki voi vaikuttaa positiivisesti myös heidän omaan integroitumiseensa (Keskinen, 2022).

Opinnäytetyömme on ajankohtainen ja tarpeellinen, sillä se tukee sekä YKS-hankkeen tavoitteita että valtakunnallista siirtymää kohti monikielistä, osallistavaa ja saavutettavaa kotoutumista. YKS-hanke toimii tässä kehityksessä tärkeänä askeleena, luoden pohjaa laajemmalle yhteiskuntaorientaation toteutumiselle. Tuottamamme tieto voidaan hyödyntää suoraan mentori-koulutuksen kehittämisessä ja laajemmin kotouttamistyösuunnittelussa, sekä Turussa että muualla Suomessa.

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen mentorointikoulutusta sekä tarkastella ja rikastaa Turussa toteutettavaa monikielistä yhteiskuntaorientaatiota. Keskeisenä painopisteenä on nykyisen mentorikoulutuksen tarkastelu: millaisena mentorit sen kokevat, mitä vahvuuksia ja haasteita siihen liittyy ja mitä koulutuksen tulisi heidän mielestään sisältää tulevaisuudessa. Tavoitteena on kerätä tietoa, jota voidaan hyödyntää koulutuksen ja orientaatiohetkien mallin jatkokehittämisessä.

Kotoutumisen rooli on muuttunut entistä yhteisöllisemmäksi ja omakieliset mentorit ovat keskeisessä asemassa tiedon välittäjinä, tuen antajina ja osallisuuden rakentajina (Turun kaupunki, n.d.-e). Koska kaikki mentoreista eivät ole koulutukseltaan opetus- tai sosiaalialan ammattilaisia, heidän koulutuksensa sisältöjen selkeys, käytännönläheisyys ja saavutettavuus ovat kriittisiä koulutuksen vaikuttavuuden kannalta.

Yksi opinnäytetyömme tavoitteista on vahvistaa mentoreiden osallisuutta kehittämisprosessissa. Haluamme antaa heille mahdollisuuden kertoa omista kokemuksistaan, näkemyksistään ja kehittämisideoistaan sekä näin lisätä heidän sitoutumistaan ja toimijuuttaan kotoutumistyössä. Osallistaminen ei ainoastaan tuota arvokasta tietoa koulutuksen nykytilasta, vaan myös vahvistaa mentorien kokemusta siitä, että heidän osaamisensa ja kokemuksensa ovat tärkeitä (Arnkil & Seikkula, 2021).

Tavoitteemme voidaan tiivistää seuraaviin osa-alueisiin:

1. Kuvata nykyisen mentorointikoulutuksen tilaa Turussa mentoreiden kokemusten perusteella.
2. Tunnistaa koulutuksen vahvuudet ja kehittämiskohteet, erityisesti sisältöjen, rakenteiden ja toteutustapojen osalta.
3. Antaa mentoreille ääni koulutuksen kehittämisessä ja vahvistaa heidän osallisuuttaan.
4. Tuottaa konkreettisia suosituksia koulutuksen ja orientaatiohetkien mallin kehittämiseen.
5. Tukea YKS-hankkeen tavoitteita lisäämällä ymmärrystä siitä, miten mentorointi toimii käytännössä ja mitä sen onnistuminen edellyttää.

4 MAAHANMUUTTO, KOTOUTUMINEN JA MENTORINTI

Tässä luvussa käymme läpi opinnäytetyön tietoperustaa. Avaamme mitä maahanmuuttajalla tarkoitetaan, kuinka paljon Suomessa on maahanmuuttajia ja minkälaisista eri syistä ihmiset muuttavat. Selvitämme mille alueille maahanmuutto Suomessa keskittyy. Käymme läpi mitä kotoutuminen tarkoittaa, kotoutumisen kaksisuuntaisuutta sekä mitkä ovat kotoutumisen suurimmat haasteet. Haasteista nostamme esiin erityisesti työllistymishaasteita, koska työllistymisen edistäminen on myös yksi monikielisen yhteiskuntaorientaation osa. Selvitämme myös mitä on monikielinen yhteiskuntaorientaatio ja miksi sitä toteutetaan. Koska opinnäytetyösämme tarkoituksena on kehittää kotoutumismentorointia sekä yhteiskuntaorientaatiota ja selvitämme mitä mentorointi on ja miten sitä voidaan toteuttaa.

4.1 Maahanmuutto ja kotoutuminen Suomessa

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on siirtynyt toiseen maahan asumaan, riippumatta muuton taustalla olevista syistä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi turvapaikanhaku, työperäinen muutto tai perhesiteet. Suomessa maahanmuuttajalla viitataan usein ulkomaalaiseen henkilöön, joka on muuttanut maahan pysyvästi asumistarkoituksessa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021a). Esimerkiksi opiskelijoita ei yleensä luokitella maahanmuuttajiksi, ellei heidän oleskelunsa ole pysyvää (Jaakkola ym., 1994, s. 17).

Vuonna 2019 Suomessa asui maahanmuuttajia, jotka edustivat 180 eri ulkomaalaista kansallisuutta. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät olivat peräisin Irakista, Virossa ja Venäjältä. EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelta saapuva maahanmuuttaja tarvitsee oleskeluluvan voidakseen jäädä Suomeen. (Tilastokeskus, 2021a).

Vuoden 2023 aikana Suomeen muutti 71 918 henkilöä ja nettomaahanmuutto oli ennätyskellinen, yhteensä 58 496 henkilöä. Tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden ukrainalaisten määrä on kasvanut ja kansallisuuksista eniten maahanmuutto kasvoi Ukrainan, Sri Lankan ja Bangladeshin kansalaisten keskuudessa. Venäjän kansalaisten maahanmuutto sen sijaan väheni. (Tilastokeskus, 2024.)

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut yhä monikulttuurisemmaksi, mikä vaatii sopeutumista sekä maahanmuuttajilta että vastaanottavalta yhteiskunnalta. Maahanmuuttajien kotoutumiseen

vaikuttaa merkittävästi heidän vastaanottamisensa uudessa ympäristössään. Positiivinen suhtautuminen ja sosiaalinen tuki voivat edistää heidän sopeutumistaan (Jaakkola ym., 1994, s. 224–227). Vastaanottavan yhteiskunnan tehtävä on tukea maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta yhteiskunnassa, mutta myös maahanmuuttajilla on velvollisuus osallistua aktiivisesti kotoutumisprosessiin. Tätä kutsutaan kahdensuuntaiseksi kotoutumiseksi. (Ketola, 2021, s. 11.)

Maahanmuuttajat ovat keskittyneet pääasiassa suuriin kaupunkeihin, erityisesti pääkaupunkiseudulle. Esimerkiksi Helsingissä asuu noin neljäsosa Suomen maahanmuuttajaväestöstä (Tilastokeskus, 2021a). Myös Varsinais-Suomessa maahanmuutto on lisääntynyt ja Turku sekä Salo toimivat alueen maahanmuuton keskuksina. Vuoden 2022 lopussa Turussa asui 27 992 vieraskielistä henkilöä, mikä vastasi 14,1 % kaupungin väestöstä. Turun houkuttelevuus perustuu osin suuriin kansainvälisiin työnantajiin, kuten Pansion telakkaan sekä englanninkielisiin koulutusohjelmiin. (Kotoutuminen.fi, 2021a.)

Turun muuttovoitto ulkomailta on ollut merkittävää viime vuosina. Vuonna 2022 kaupungin väkiluku kasvoi noin 2 700 henkilöllä, joista yli 65 % oli ulkomailta muuttaneita ja vuonna 2023 ulkomailta tuleva muuttovoitto oli vielä suurempi. Syyskuuhun mennessä väestönlisäys oli noin 3 200 henkilöä. Turkuun muuttaneista maahanmuuttajista noin kolmasosa oli työllisiä ja työttömien osuus oli keskimäärin hieman yli 13 %, kun koko Turun työttömyysaste oli syyskuussa 2023 noin 11,5 %. Maahanmuuttajien työllisyysaste kuitenkin paranee yleensä maassaolon keston myötä. (Kuntalehti, 2024.)

Suomessa maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan kotoutumislaiilla ja kotoutumissuunnitelmissa, joissa painotetaan alkuvaiheen palveluja, kuten ohjausta, tiedotusta ja neuvontaa. Maahanmuuttajien tulee saada tietoa oikeuksistaan, velvollisuuksistaan sekä työelämään ja palvelujärjestelmään liittyvistä asioista. Lakisääteinen monikielinen yhteiskuntaorientaatio tarjoaa maahanmuuttajille kattavaa tietoa suomalaisen yhteiskunnan toimintaperiaatteista eri kielillä, mikä tukee heidän sopeutumistaan ja aktiivista osallistumistaan yhteiskuntaan. (Turun kaupunki 2018.) Työllistyminen on yksi kotoutumisen keskeisimmistä osa-alueista (Sjöblom-Imola, 2006, s. 3).

Turussa etninen eriytyminen on Suomen suurimpien kaupunkien voimakkainta. Maahanmuuttajat ja suomalaissyntyiset asukkaat asuvat usein eri alueilla ja maahanmuuttajataustainen väestö on keskittynyt erityisesti Varissuolle, Lausteelle ja Halisiin, joissa on runsaasti vuokra-asuntoja. (Turun Sanomat, 2024.)

Suomalainen yhteiskunta muuttuu jatkuvasti monikulttuurisemmaksi, mikä edellyttää, että yhteiskunnan eri tasoilla huomioidaan kulttuurien moninaisuus entistä paremmin.

4.2 Monikielinen yhteiskuntaorientaatio

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio on kotoutumisajalla oleville suunnattu kurssi, joka tarjoaa perustietoa Suomessa asumisesta, elämisestä ja työskentelemisestä. Kurssin tavoitteena on opettaa osallistujille olennaiset kansalaistaidot ja tutustuttaa heidät Suomen tarinaan, mikä antaa vahvan pohjan kotoutumiselle. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025a.)

Vuodesta 2025 lähtien kuntien velvollisuutena on järjestää maahanmuuttaja-asiakkaille monikielistä yhteiskuntaorientaatiota. Kyseessä on kunnille säädetty lakisääteinen tehtävä. Yhteiskuntaorientaation tarkoituksena on tarjota maahanmuuttajille tietoa asumisesta Suomessa, työn tekemisestä, yhteiskunnan rakenteista sekä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista. Orientaation tulee olla monikielinen ja tapahtua joko maahanmuuttajan äidinkielellä tai muulla kielellä, jota hän hallitsee hyvin. Tälle orientaatiolle määritellään myös ohjeellinen tuntimäärä. (Valtioneuvosto, 2024a.)

Monikielistä yhteiskuntaorientaatiota on pilotoitu Uudenmaan TE-toimistossa. Piloteissa osallistujia oli noin 600. Piloteissa orientaationjaksot toteutettiin omakielisinä ja ne sisälsivät viisi eri osaa: ohjaus, omatoimisen kotoutumisen edistäminen, suomen kieli, omakielisyys ja yhteiskuntatietous. Osalle asiakkaista toteutettiin englanninkielisenä nopean työllistymisen ryhmiä, joissa tavoitteena oli asiakkaiden työllistyminen, suomen kielen alkeiden oppiminen ja kotoutumisen edistäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2024, s.13.)

Valtion tuottamien haastattelun perusteella saatiin tieto, että yhteiskuntaorientaatio on todella tärkeä palvelu kotoutumisen edistämiseen. On kuitenkin tärkeää huomata, että yhteiskuntaorientaation avulla ei saada ratkaisuja kaikkiin kotoutumisen ongelmiin. Yhteiskuntaorientaatio voi kuitenkin vähentää radikalisoitumisen ja polarisaation riskejä sekä parantaa kotoutumista ja väestösuhteita. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2024, s.19.)

Kurssin sisältö kattaa suomalaisen yhteiskunnan peruselementit. Osallistujat oppivat esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan arvoista ja toimintaperiaatteista sekä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Lisäksi käsitellään käytännön arkea, kuten koulun ja kodin välistä yhteistyötä, työelämän pelisääntöjä ja muita arkipäivän toimia. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025a.)

Ruotsalainen integraatiotutkija Thomas Winman (Högskolan Väst) on todennut, että ihmisen mahdollisuudet kotoutua paranevat merkittävästi, kun hän ymmärtää, miten uusi yhteiskunta toimii. Kansalaistaitojen, kuten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen, hallinta edellyttää riittävää tietoa yhteiskunnan järjestelmästä, pelisäännöistä sekä omista oikeuksista ja velvollisuuksista. (Abdulla, 2017, s. 21–22.)

Yhteiskuntaorientaatio pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen tarjoamalla tietoa selkeästi jäsennehtynä ja osallistujien omalla kielellä. Kurssilla käsitellään suomalaisen yhteiskunnan teemoja historiallisen kehityksen kautta, mikä auttaa ymmärtämään asioiden taustoja ja syyseuraussuhteita. Kurssin osallistujat ovat palautteissaan korostaneet erityisesti historian ja Suomen tarinan merkitystä, sillä niiden avulla on mahdollista syventää ymmärrystä suomalaisesta kulttuurista ja luoda kokemus kuulumisesta osaksi Suomea. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025c.)

Yhteiskuntaorientaation onnistuminen edellyttää kuitenkin, että osallistujat eivät pelkästään saa tietoa, vaan että he myös kykenevät liittämään sen laajempaan asiayhteyteen ja ymmärtävät sen oikeassa kontekstissa. Näin tiedosta tulee hyödyllistä ja kotoutumisprosessista tehokkaampi. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025c.)

4.3 Kotoutuminen ja sen haasteet

Kotoutumisen päämääränä on, että maahanmuuttaja kokee kuuluvansa täysipainoisesti suomalaiseen yhteiskuntaan ja hallitsee ne tiedot ja taidot, joita elämä uudessa kotimaassa edellyttää. Kotouttamisella viitataan viranomaisten ja yhteiskunnan järjestämiin toimiin, joilla tuetaan yksilön kotoutumista esimerkiksi hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllistymisen kautta. Osallisuudella tarkoitetaan jokaisen oikeutta esimerkiksi terveydenhuoltoon, koulutukseen, työelämään, toimeentuloon, asumiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Se kattaa myös mahdollisuuden vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin sekä osallistua yhteiskunnan kehittämiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024b.)

Viime vuosina Suomeen suuntautuva maahanmuutto on sekä kasvanut että monipuolistunut. Tämän kehityksen myötä on entistä tärkeämpää huomioida maahanmuuttajaväestön tarpeet julkisten palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Heille on tarjottava palveluita ja toimenpiteitä, jotka tukevat sekä kotoutumista että pääsyä työmarkkinoille. Kotoutuminen on jatkuva prosessi, jossa maahanmuuttajat omaksuvat suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaa osaamista, samalla kun yhteiskunta mukautuu yhä monimuotoisemmaksi. Tämä edellyttää sitoutumista sekä maahanmuuttajilta että vastaanottavalta yhteiskunnalta. Kotoutumista ei edistä pelkästään viranomaisten tarjoamat palvelut, vaan siihen vaikuttavat myös arjen kohtaamiset ja yhteisöt, kuten varhaiskasvatus, koulut, harrastustoiminta ja työelämä. Myönteiset väestösuhteet vahvistavat kotoutumista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Yhdenvertaisuus sekä avoin ja kannustava ilmapiiri, jossa maahanmuuttajat toivotetaan tervetulleiksi, ovat keskeisiä edellytyksiä onnistuneelle kotoutumiselle. (Työ- ja elinkeinoministeriö, n.d.)

Kotoutuminen on yksilön omaan tilanteeseen perustuva prosessi, joka rakentuu vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Sen tavoitteena on, että maahanmuuttaja kokee olevansa aktiivinen ja täysivaltainen osa yhteiskuntaa sekä omaksuu ne tiedot ja taidot, joita arjessa ja yhteiskuntaelämässä tarvitaan. Kotoutumisen aikana maahanmuuttaja sopeutuu uuteen kielelliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä, mutta samalla hänelle pyritään turvaamaan mahdollisuus säilyttää oma kieli ja kulttuuritausta. Vastavuoroisesti vastaanottava yhteiskunta hyötyy uusista näkökulmista ja kulttuurisesta monimuotoisuudesta.

Kotoutumisen tukemiseksi maahanmuuttajille järjestetään erilaisia palveluita ja pyritään vahvistamaan yhteiskunnan valmiuksia vastaanottaa heidät onnistuneesti (KEHA-keskus, n.d.). Maahanmuuttajat eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan heidän tilanteensa vaihtelevat merkittävästi esimerkiksi työllisyyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden suhteen. Eroja esiintyy paitsi yksilötasolla myös eri lähtömaiden ja maahanmuuton taustasyiden mukaan. Esimerkiksi korkeasti koulutettu asiantuntija, joka muuttaa Suomeen työn vuoksi, on hyvin eri lähtökohdissa kuin henkilö, joka on paennut sotaa ja joutunut jättämään kaiken taakseen.

Vaikka maahanmuuttajat muodostavat hyvin monimuotoisen joukon, maahanmuutto kytkeytyy usein laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, jotka voivat lisätä eriarvoisuutta. Näitä eroja esiintyy esimerkiksi työelämässä, koulutuksessa, terveyspalveluissa, asumisessa ja tulonjaossa. Kun eriarvoisuutta pyritään vähentämään eri sektoreilla, samalla myös kotoutuminen vahvistuu, sillä onnistunut kotoutuminen tukee maahanmuuttajien yhdenvertaista asemaa yhteiskunnassa. (Kotoutuminen.fi, 2021b.)

Eriarvoisuudella on vaikutuksia niin yksilötasolla kuin koko yhteiskunnan kannalta. Se voi heikentää yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta, vähentää ihmisten välistä luottamusta sekä horjuttaa luottamusta julkisiin instituutioihin. Lisäksi eriarvoisuus kaventaa mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen, osallisuuteen ja aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Jul-kari.fi, 2020a.)

Maahanmuuttajataustainen väestö on keskimäärin nuorempaa ja monet heistä ovat perheellistymisiässä. Yli viidesosa maahanmuuttajalapsista ovat alaikäisiä ja noin kymmenellä prosentilla Suomen lapsiväestöstä on maahanmuuttajatausta. Suurimmalla osalla maahanmuuttajalapsista ja -nuorista menee hyvin, mutta yhdenvertaisuuden toteutumisessa on myös puutteita. Eri-tyisen haavoittuvassa asemassa ovat alaikäiset, jotka ovat saapuneet maahan ilman huoltajaa.

Lapsen hyvinvointi on tiiviisti yhteydessä perheen kokonaistilanteeseen. Vanhemmat voivat kohdata monenlaisia haasteita, kuten taloudellisia vaikeuksia, matalaa koulutustasoa tai terveyteen liittyviä ongelmia. Taloudelliset haasteet ovat erityisen yleisiä maahanmuuttajataustaisissa lapsiperheissä. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset lapset elävät lähes nelinkertaisesti todennäköisemmin pienituloisissa kotitalouksissa verrattuna suomalaistaustaisiin lapsiin. Näiden lasten kotoutumista olisi mahdollista tukea esimerkiksi edistämällä vanhempien työllistymistä ja suomen kielen osaamista. (Kotoutuminen.fi, 2021b.)

Suomeen muuttaneista maahanmuuttajista noin 80 prosenttia kuuluu työikäiseen väestöön, kun taas koko Suomen väestössä vastaava osuus on noin 60 prosenttia. Työllisyys on keskeinen osallisuuden mittari työikäisille maahanmuuttajille. Työssä käyvät maahanmuuttajat tuottavat yhteiskuntaan monenlaista lisäarvoa, he tuottavat palveluita ja tuotteita, täyttävät työvoimatarpeita ja osallistuvat julkisten palvelujen rahoittamiseen verojen kautta. Työllisyys vaikuttaa myös yksilön hyvinvointiin, koska se liittyy sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan että terveyteen. (Kotoutuminen.fi, 2021c.)

Maahan muuttaneiden työllistymisen esteitä ovat usein:

- riittämätön suomen tai ruotsin kielen osaaminen
- koulutuksen tai aiemman työkokemuksen heikko vastaavuus suomalaisen työelämän vaatimuksiin
- työelämään ohjaavien verkostojen ja kontaktien puute

Koulutuksella on tärkeä rooli työllistymisen edistämässä, mutta maahanmuuttajien kohdalla koulutuksen ja työllisyyden välinen yhteys ei ole yhtä vahva kuin suomalaistaustaisilla. Tämä korostuu erityisesti korkeakoulutettujen maahanmuuttajanaisten kohdalla, joiden työllisyysaste nousee vain hieman verrattuna niihin naisiin, joilla on keskiasteen koulutus. (Kotoutuminen.fi, 2021c.)

4.4 Syrjäytyminen

Maahanmuuttajien syrjäytyminen on moniulotteinen ilmiö, johon vaikuttavat esimerkiksi kielitaidon puute, työttömyys, syrjäytymiskokemukset ja tunne siitä, ettei kuulu yhteiskuntaan. THL:n mukaan noin 14 prosenttia maahanmuuttajista koki yksinäisyyttä ja erityisesti 20–29-vuotiaista miehistä jopa joka viides koki itsensä yksinäiseksi. Lisäksi 42 prosenttia raportoi kokeneensa syrjintää edellisen vuoden aikana, mikä osaltaan heikensi osallisuuden kokemusta ja vaikeutti kotoutumisprosessia. (Kotoutuminen.fi, 2023d.)

Kielitaidon puute on yksi suurimmista esteistä työelämään pääsemiselle ja yhteiskuntaan integroitumiselle. Kotoutumista tukevat kieli- ja koulutuspalvelut ovat keskeisiä eriarvoisuuden ehkäisyssä. THL korostaa, että koulutuksella voidaan parantaa maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia ja lisätä yhdenvertaisuutta. Kuitenkin monien osaaminen jää hyödyntämättä suomalaisilla työmarkkinoilla, mikä voi johtaa turhautumiseen ja syrjäytymisen tunteeseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2024c.)

Syrjintä työelämässä vaikeuttaa erityisesti maahanmuuttajanaisten kotoutumista. Työministeri Tuula Haataisen mukaan maahanmuuttajien työllistyminen on tärkeää koko perheen kotoutumisen kannalta, mutta työmarkkinoille pääsyä vaikeuttavat usein puutteellinen kielitaito, sosiaalisten verkostojen puute ja syrjintä. Tämän seurauksena osa naisista jää kotiin ilman mahdollisuutta osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan. (Mtvuutiset.fi, 2022.)

Myös viralliset kotouttamistoimenpiteet voivat vahvistaa syrjäytymistä, jos ne eivät huomioi yksilöllisiä tarpeita tai tarjoa todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Tutkija Tuuli Kurjen mukaan erityisesti nuoria maahanmuuttajanaisia ohjataan usein hoiva-alalle riippumatta heidän omista kiinnostuksenkohteistaan, mikä voi johtaa hyväksikäyttävään rakenteelliseen rasismiin ja syrjäytymisen kokemuksiin. (Helsingin kaupunki, 2019.)

Osallisuuden kokemus on keskeinen tekijä syrjäytymisen ehkäisyssä. THL korostaa, että osallisuus tarkoittaa mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämään, osallistua yhteisöihin ja kokea itsensä yhteiskunnan jäseneksi. Hankkeet, kuten "Hyvän mielen paikat" ja "Jane, jalkautuva neuvonta", ovat hyviä esimerkkejä yhteisöllisistä toiminnoista, joiden kautta maahanmuuttajille tarjotaan matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia ja sosiaalista tukea. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024b.)

Yhdenvertaisuuden toteutuminen on tärkeää kotoutumiselle ja syrjäytymisen ehkäisylle. THL:n mukaan rasismia esiintyy paitsi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, myös rakenteissa ja yksilön sisäistämässä uskomuksissa omasta huonommuudestaan. Näiden tunnistaminen ja niihin puuttuminen ovat keskeisiä keinoja torjua syrjäytymistä ja rakentaa toimivaa, monimuotoista yhteiskuntaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024d.)

4.5 Osallisuus

Osallisuus on keskeinen osa kotoutumista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Se tarkoittaa maahanmuuttajalle mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, olla mukana yhteisöissä ja vaikuttaa omaan arkeensa. Kun henkilö kokee kuuluvansa yhteiskuntaan ja ympäröivään yhteisöön, hänen toimintakykynsä, motivaationsa ja hyvinvointinsa vahvistuvat. Samalla osallisuuden tunne lisää luottamusta yhteiskuntaan ja vähentää eriytymisen riskiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024d.)

Osallisuus ei kuitenkaan synny ainoastaan viranomaispalvelujen kautta. Se rakentuu pitkälti arkisissa ympäristöissä, kuten kouluissa, päiväkodeissa, harrastuksissa, työpaikoilla ja kansalaisjärjestötoiminnassa. Näissä tilanteissa maahanmuuttajat voivat harjoitella kieltä, osallistua yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja saada kokemuksia osallisuudesta konkreettisella tasolla. (Kotoutuminen.fi, 2021a.)

Eriytyksen tärkeänä on pidetty yhteisöllisiä ja matalan kynnyksen toimintamalleja, kuten vertaisryhmiä ja avoimia kohtaamispaikkoja. Tällaiset toimintatavat tarjoavat mahdollisuuden sosiaaliseen integroitumiseen, tukiverkkojen rakentamiseen ja arjen hallinnan vahvistamiseen. Ne madaltavat osallistumisen esteitä ja ehkäisevät yksinäisyyttä. (Kotoutuminen.fi. n.d.-e.)

Osallisuuden puute voi sen sijaan johtaa syrjäytymiseen sekä yksilötasolla että laajempaan yhteiskunnallisena eriytymisenä. THL korostaa, että osallisuuden kokemukset tukevat yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta ja niiden puuttuminen heikentää mahdollisuuksia täysivaltaiseen

kansalaisuuteen. Tästä syystä osallisuutta tulisi edistää sekä kunnallisella että valtakunnallisella tasolla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024b.)

Lisäksi maahanmuuttajien omien kokemusten ja äänen esiin tuominen kotouttamispalveluiden suunnittelussa on olennaista. Mikäli palvelut eivät vastaa yksilöllisiin tarpeisiin tai niitä toteutetaan yksisuuntaisesti, voi se johtaa passivoitumiseen ja jopa vahvistaa syrjäytymistä. Erityisesti nuorten maahanmuuttajanaisten kohdalla on havaittu, että heitä ohjataan tiettyihin urapolkuihin omista toiveistaan riippumatta, mikä voi kaventaa osallisuuden kokemusta. (Helsingin kaupunki 2019.)

4.6 Kaksisuuntainen kotoutuminen

Kaksisuuntainen kotoutuminen tarkoittaa prosessia, johon osallistuvat sekä suomalainen yhteiskunta että maahanmuuttajat. Kyseessä on vastavuoroinen vuorovaikutussuhde, jossa molemmat osapuolet tekevät aktiivisesti työtä kotoutumisen onnistumiseksi. Viranomaisilla on keskeinen rooli tässä prosessissa, sillä heidän vastuullaan on kotoutumista edistävien palvelujen, kuten koulutuksen, ohjauksen ja neuvonnan, järjestäminen. Näiden palveluiden avulla maahanmuuttajat voivat oppia Suomessa tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka helpottavat heidän sopeutumistaan uuteen ympäristöön. (Kotoutuminen.fi, 2021a.)

Samalla kotoutuminen edellyttää maahanmuuttajilta sitoutumista ja aktiivista osallistumista. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kielikurssien käymistä, koulutuksiin osallistumista tai muuta toimintaa, joka tukee heidän integroitumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan sekä työ- ja arkiympäristöön. On tärkeää muistaa, että kotoutuminen on pitkäkestoinen prosessi, joka ei tapahdu hetkessä. Sopeutuminen ja uuden elämän rakentaminen vaativat aikaa ja panostusta molemmin puolin. (Kotoutuminen.fi, 2021a.)

Viranomaisten tuen rinnalla vuorovaikutus suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä on keskeisessä roolissa kotoutumisen edistämässä. Tällainen arjen vuorovaikutus tarjoaa mahdollisuuden kielen, kulttuurin ja suomalaisen elämäntavan oppimiseen käytännössä. Kohtaamiset päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja harrastuksissa luovat tilaisuuksia yhteisymmärryksen rakentamiseen ja yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamiseen. Näiden eri osa-alueiden toimiva yhdistyminen muodostaa kotoutumisen perustan ja tukee sen onnistumista pitkäjänteisesti. (Kotoutuminen.fi, 2021a.)

4.7 Mentorointi

Mentorointi on yhteistyöhön perustuva suhde, jonka tarkoituksena on edistää oppimista ja osaamisen kehittymistä sekä tukea mentoroitavan, eli aktorin, ammatillista kehitystä. Mentoroinnin menetelmä on yksinkertainen ja se pohjautuu aktorin ja mentorin väliseen vuorovaikutukseen. (Helsingin yliopisto, n.d.)

Mentorointiprosessin sisältö määräytyy aktorin tarpeiden mukaan. Hänen esittämänsä kysymykset, kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet ohjaavat mentorointia. Keskustelut perustuvat luotamuksellisuuteen, sitoutumiseen ja avoimuuteen ja tärkeässä roolissa on tavoitteiden asettaminen ja niiden saavuttamiseen pyrkiminen. (Helsingin yliopisto, n.d.)

Mentorointi on ennen kaikkea kehittymiseen tähtäävä prosessi. Vaikka sen pääpaino on aktorin kehityksessä, vuorovaikutteinen luonne tarjoaa myös mentorille mahdollisuuden oppia uutta. Usein mentorit kertovat, että mentorointiprosessin myötä he ovat kyenneet analysoimaan omaa uraansa syvällisemmin ja tarkastelemaan tulevaisuudensuunnitelmiaan uudesta näkökulmasta. (Helsingin yliopisto, n.d.)

Mentorointi on enemmän kuin pelkkä päämäärä, prosessi itsessään on arvokas. Pitkäkestoisen mentoroinnin aikana saadut oivallukset ja kehitysaskeleet muodostavat usein tärkeimmän saavutuksen. Näin mentorointi voi luoda vaikutuksia, jotka kestävät pitkään sen päättymisen jälkeen. Mentoroinnin ohella vertaistuki on merkittävä voimavara ammatillisen kasvun ja hyvinvoinnin edistämisessä. Vertaistuki tarkoittaa samassa tai samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden välistä vastavuoroista tukea, jossa jaetaan kokemuksia, tunteita ja käytännön vinkkejä. Vertaistuki voi tapahtua virallisesti järjestettyjen ryhmien kautta tai epämuodollisesti kollegoiden kesken. (Helsingin yliopisto, n.d.)

Vertaistuki tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuden purkaa ajatuksia ja saada ymmärrystä ilman arviointia. Se voi vahvistaa tunnetta siitä, ettei ole yksin omien haasteidensa kanssa. Tämä voi lisätä resilienssiä ja työssäjaksamista sekä kannustaa itsereflektioon ja uuden oppimiseen. Kun vertaistuki yhdistyy mentorointiin, syntyy monipuolinen tukiverkosto, jossa yksilö saa tukea sekä kokeneemmalta mentorilta että vertaisiltaan. Tämä kokonaisuus voi vahvistaa sekä ammatillista identiteettiä että työyhteisön yhteenkuuluvuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023e.)

4.8 Stiglitzin hyvinvointimalli

Yhteisöllisen kotoutumisen startti -hankkeessa mentorointitoiminnan viitekehyksenä käytetään Stiglitz-hyvinvointimallia. Vuoden 2008 talouskriisi osoitti, ettei bruttokansantuote (BKT) riitä kuvaamaan ihmisten todellista hyvinvointia. Vastauksena tähän perustettiin Stiglitz-Sen-Fitoussi-komissio, jonka tavoitteena oli kehittää monipuolisempia mittareita hyvinvoinnin seuraamiseen. (Stat.fi, 2009a.)

Stiglitzin hyvinvointimalli edustaa siirtymää yksinkertaisista taloudellisista mittareista kohti kokonaisvaltaisempaa, ihmiskeskeistä ymmärrystä hyvinvoinnista. Mallin lähtökohtana on, että hyvinvointia ei voida mitata pelkästään talouskasvun tai tulojen perusteella, vaan se muodostuu useista toisiinsa kytkeytyvistä osa-alueista, jotka yhdessä luovat perustan ihmisen hyvästä elämästä. Tavoitteena ei ole vain kuvata nykyhetken olosuhteita, vaan myös tuottaa tietoa, joka auttaa ennakoimaan tulevaisuutta ja turvaamaan hyvinvoinnin kestävyys pitkällä aikavälillä. (Julkari.fi, 2009b.)

Keskeinen ajatus mallissa on, että elämänlaatu rakentuu yksilön objektiivisista kyvykkyyksistä ja resursseista, eli niistä ominaisuuksista, jotka mahdollistavat tasapainoisen, merkityksellisen ja osallistuvan elämän. Kyvykkyyksien käsite pohjaa Amartya Senin kehittämään toimintavalmiuksien teoriaan (capability approach), jonka mukaan hyvinvointi ei ole pelkkää hyödykkeiden omistamista tai tulotasoa, vaan kykyä tehdä ja olla asioita, jotka ovat yksilön itsensä kannalta merkityksellisiä. (Stat.fi, 2022b.)

Yksi mallin keskeisimmistä resursseista on terveys, jota ilman muut kyvykkyydet menettävät merkityksensä. Hyvinvointia ei voi rakentaa, jos fyysinen tai henkinen terveys on heikko, tai jos peruspalveluihin ei ole pääsyä. Terveys liittyy niin yksilöllisiin kokemuksiin kuin rakenteellisiin mahdollisuuksiin ylläpitää ja edistää hyvinvointia, esimerkiksi liikunnan, ravitsemuksen, mielenterveyspalvelujen ja sosiaalisen tuen kautta. (Julkari.fi, 2009b.)

Toinen tärkeä ulottuvuus on osaaminen ja koulutus, joka mahdollistaa yksilön henkilökohtaisen kehityksen, työllistymisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen. Mallissa korostetaan elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisten resurssien saavutettavuutta, mukaan lukien kielitaito ja mahdollisuus tunnistaa aiempi koulutustausta. Koulutuksen nähdään tukevan sekä kotoutumista että laajempaa osallisuutta yhteiskuntaan. (Julkari.fi, 2009b.)

Aineellinen hyvinvointi puolestaan sisältää sekä objektiiviset taloudelliset mittarit, kuten tulot, varallisuuden ja kulutuksen, että subjektiivisen kokemuksen elintasosta. Taloudellinen turvallisuus on edellytys muille kyvykkyyksille, mutta se ei yksin riitä tuottamaan merkityksellistä elämää. Malli tunnistaa myös unelmoinnin ja toiveikkuuden merkityksen hyvinvoinnille, ei pelkää sen, mitä nyt on, vaan mitä voi olla tulevaisuudessa. (Julkari.fi, 2009b.)

Työn ja henkilökohtaisen toiminnan ulottuvuus tarkastelee työn merkitystä elämälle. Siihen kuuluu työllistymisen mahdollisuus, työelämän laatu, oikeudet sekä työn ja vapaa-ajan välinen tasapaino. Ihmisellä tulee olla aikaa myös itselleen ja ihmissuhteilleen, ei vain toimeentulon turvaamiseen. Vapaa-ajan toiminnalla ja harrastuksilla on oma roolinsa myös verkostojen rakentamisessa ja osallisuuden tukemisessa. (Julkari.fi, 2009b.)

Hyvinvointia ei voi irrottaa sosiaalisesta ympäristöstä. Sosiaalinen hyvinvointi rakentuu yhteyksistä toisiin ihmisiin, perheeseen, ystäviin ja yhteisöihin. Yksinäisyyden ehkäisy, osallistuminen yhdistystoimintaan ja vapaa-ajan aktiviteetit luovat yhteenkuuluvuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Sosiaaliset suhteet tarjoavat myös emotionaalista tukea ja vahvistavat tunnetta siitä, että kuuluu johonkin. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 4.)

Turvallisuus on sekä konkreettista (fyysinen turvallisuus, suoja väkivallalta ja syrjinnältä) että koettua (turvallisuuden tunne, luottamus yhteiskuntaan). Mallissa huomioidaan myös rasismien ehkäiseminen ja se, että jokaisella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi yhteiskunnassa, riippumatta taustasta tai asemasta. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 4.)

Lisäksi malliin sisältyy yksilön osallisuus yhteiskuntaan ja poliittinen vaikuttaminen. Mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, äänestää, tehdä aloitteita ja ilmaista mielipiteensä ovat keskeisiä kokemukselle siitä, että yksilön ääni kuuluu. Tämä lisää luottamusta demokratiaan ja yhteiskunnalliseen järjestelmään. Osallistumisen kautta yksilö voi kokea olevansa osa suurempaa kokonaisuutta. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 4.)

Mallissa lisäksi korostuu elinympäristön ja asumisen merkitys. Fyysinen ympäristö, jossa ihminen elää, vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa monin tavoin, puhtaus, turvallisuus, palvelujen saavutettavuus, mutta myös se, millaiseksi alueiden eriytyminen tai segregaaation riskit muodostuvat. (Lehtinen Deeana, 2024, s. 4.)

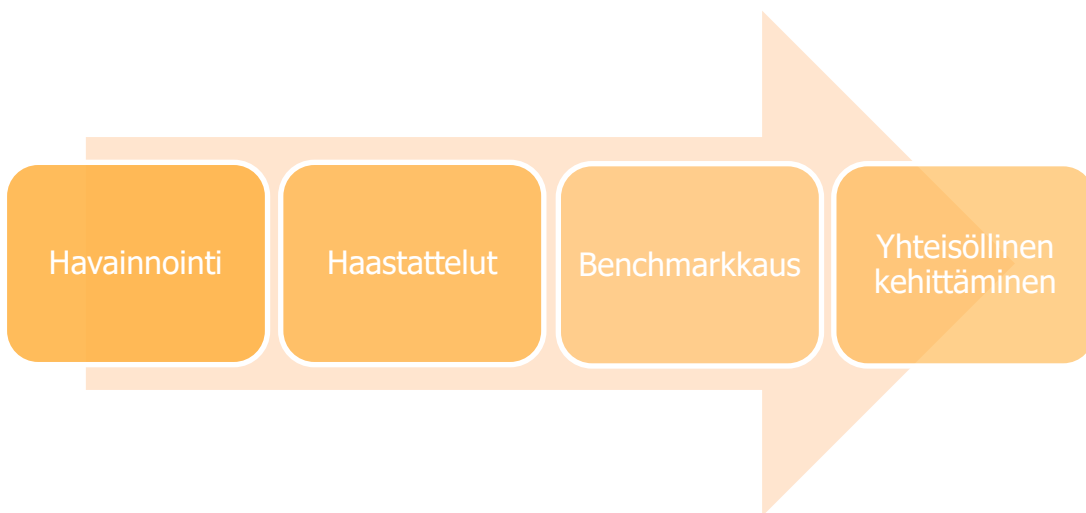
Yksi merkittävimmistä lisäyksistä Stiglitzin malliin on kestävän kehityksen näkökulma. Malli erottaa nykyhetken hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kestävyden. Tämä tarkoittaa ekologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä: luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja rakenteellista vakautta. Hyvinvointia ei voida ylläpitää pitkällä aikavälillä, jos emme huomioi sen ehtoja tulevaisuudessa. (Valtioneuvoston kanslia, 2011.)

Stiglitzin malli muistuttaa meitä siitä, että hyvinvointi ei ole vain taloudellista menestystä tai hetkellistä vaurautta, vaan kokonaisvaltainen elämäkokemus. Sen mittaaminen ja ymmärtäminen edellyttävät syvällistä tarkastelua ihmisen arjesta ja tulevaisuudesta. (Sitra.fi, 2013.)

5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Opinnäytetyöllämme haluamme selvittää millä tavoin kotoutumismentoreiden koulutus tällä hetkellä toteutetaan, mitä mentoreilta vaaditaan sekä miten mentorointitoiminnassa käytettävät menetelmät voivat tukea yhteiskuntaorientaation järjestämistä. Kehittämistyönmenetelmät luvussa käymme läpi valitsemamme aineiston keruumenetelmät. Menetelmiksi valitsimme kvalitatiivisia menetelmiä. Näiden menetelmien avulla pystymme tarkastelemaan ja kuvaamaan todellisia tapahtumia. Kyseessä olevien menetelmien avulla pystymme ymmärtämään aihetta kokonaisvaltaisemmin. (Ojasalo ym., 2015, s. 104–105.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmiksi osallistuvan havainnoinnin, arvostavan haastattelun, asiantuntijahaastattelut, benchmarkkauksen sekä yhteisöllisen ideoinnin. Aloitamme aineiston keruun havainnoimalla mentoreiden koulutusta, asiakkaiden tarpeita, henkilöstön osaamista sekä heidän valmiuttaan ja maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden kehittymistä. Havainnointien perusteella luomme kysymykset sekä haastatteluihin. Haastattelujen ohella teemme mentoreiden kanssa yhteisöllistä ideointia tulevaisuuspajamenetelmällä. Benchmarkkaukseen valitsimme toimijan, jolla on jo kokemusta yhteiskuntaorientaation järjestämisestä tai sen pilotoinnista. Alla olevassa kuvassa olemme kuvanneet prosessin etenemisen (kuva 1).

Kuva 1. Kehitysprosessi askel askeleelta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

5.1 Osallistuva havainnointi

Menetelmistä ensimmäisenä käytämme havainnointia. Havainnointia suoritettiin tammikuu ja huhtikuu 2025 välisellä ajalla verkkovälitteisissä mentorointikoulutuksissa. Havainnoinnin tulokset kirjattiin ylös systemaattisesti, jotta niihin pystyi palaamaan myöhemmin. Havainnoinnissa tarkkaillaan sekä ihmisiä ja tilanteita. Se voi olla mitä vain aktiivisen osallistumisen ja piilotarkkailun väliltä. Emilia Ketola toimii Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeessa kotoutusmentorina ja siksi koemme, että osallistuva havainnointi on erinomainen keino kerätä tietoa yksilöistä, organisaatiosta, ryhmistä ja niiden toiminnasta. Koska Ketola osallistuu koulutuksiin myös mentorinroolissa eikä vain tutkijana, opinnäytetyössämme käyttämämme havainnointi on osallistuvaa. Muut mentorikoulutukseen osallistujat, vetäjää lukuun ottamatta, eivät olleet tietoisia havainnoinnista. Asia keskusteltiin läpi koulutuksen vetäjän, opinnäytetyön tilaajan kanssa ja päädyimme yhdessä siihen, että piilohavainnointi on opinnäytetyömme kannalta paras havainnointitapa. Mikäli muut koulutukseen osallistuvat mentorit olisivat tietoisia havainnoinnista, se voisi vaikuttaa heidän käytökseensä ja koulutuksen jäsenten vuorovaikutukseen.

Valitsimme havainnoinnin ensimmäiseksi menetelmäksi, koska sen avulla saimme ennakkotietoa mentorointikoulutuksesta, mentoroinnista sekä mentoreista. Havainnointi on hyvä menetelmä tilanteessa, jossa tutkittavasta asiasta ei ole tarpeeksi tietoa. Sen avulla on esimerkiksi helpompi laatia tulevien haastattelujen kysymykset sekä jäsenellä haastatteluja. (Muotio, 2022; Saaranen-Kauppinen ym., 2009.) Havainnoidessa ei keskitytty ainoastaan koulutukseen osallistujien havainnointiin vaan havainnoinnin kohteena oli myös koulutuksen vetäjä.

Havainnoinnin avulla päästään havainnoitavien tilanteiden ja ihmisten luonnollisiin ympäristöihin. Se sopii varsinkin tilanteisiin, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa tai joka muuttuvat nopeasti. Vaikka mentorikoulutuksia vedetään tällä hetkellä samalla kaavalla, jokainen koulutus on erilainen osallistujista riippuen. Kouluttaja vie ja ohjaa tilannetta, mutta koulutettavat omilla kokemuksillaan kuljettavat koulutuksia omiin suuntiinsa. Olemme ottaneet tämän huomioon havainnointia tehdessämme ja tästä syystä Ketola osallistuu eri ryhmien koulutuksiin eikä kulje ainoastaan yhden ryhmän mukana. Toinen havainnoinnin kohteena olevista ryhmistä oli suomenkielinen ja toinen englanninkielinen. Molemmat ryhmät tapasivat neljä kertaa. Toista ryhmää seurattiin kolmella kerralla ja toista yhdellä. (Muotio, 2022.)

Havainnointi ei ole keskittynyt vain osallistujien ja vetäjän puheisiin vaan myös tuntemuksiin sekä tapahtumiin. Näköhavaintojen lisäksi omien tunteiden huomioiminen on yksi havainnoinnin osista. Niiden lisäksi havainnoinnin kohteena ovat osallistujien ilmeet, asennot, liikehdintä ja eleet. Edellä mainittujen havainnointia hankaloitti se, että koulutukset järjestettiin etänä. Koulutuksien aikana osallistujien tuli kuitenkin pitää kamerat auki, joten ilmeiden ja liikehdintän havainnointi ei jäänyt kokonaan pois. Havainnointia tehtäessä tulee ottaa huomioon havainnoitsijan omat kokemukset, havainnointitilanne, kulttuuri sekä aikaisempi tieto havainnoitavasta asiasta. Edellä mainitut asiat saattavat aiheuttaa tulkinta- ja havainnointivirheitä. Tästä johtuen havainnointi on hyvä menetelmä tilanteissa, joissa tutkitaan tilannetta ja/tai palveluja ja halutaan nähdä se uudesta näkökulmasta. Havainnointia tuleekin tehdä tietoisesti käyttäen teoriaa tukena. On tärkeää huomioida asiayhteys ja pyrkiä tilanteen luonnolliseen havainnointiin. (Muotio, 2022; Saaranen-Kauppinen ym., 2009.) Koulutuksien havainnointia tehdessä ja sen tuloksia lukiessa otimme huomioon sen, että molemmilla on kokemusta maahanmuuttotyöstä. Omat kokemuksemme ja ajatuksemme saattavat vaikuttaa siihen, miten tulkitsemme havainnoinnin tuloksia.

Havainnointitilanteessa ylös kirjataan havainnot ympäristöstä ja vuorovaikutuksesta. Sen lisäksi kirjataan, millaisessa tilanteessa havainnoinnin on tehty, mihin aikaan ja minkälaisia olosuhdetekijöitä tilanteessa oli. Havainnoitsijan on kirjattava ylös myös omia tuntemuksiaan, miten itse on vaikuttanut tilanteen ja tutkimuksen kulkuun, omat epäonnistumiset ja niiden seuraukset. Tämän jälkeen aineisto tulee vielä analysoida. (Muotio, 2022.) Havainnoinnin muistiinpanot, kuten kaikkien menetelmien kirjaukset, olivat molempien luettavissa.

Havainnoinnin luotettavuuteen vaikuttaa se, että kaikkea havainnoitua ei ole voitu kirjoittaa muistiin heti havainnointitilanteessa vaan osa asioista on kirjoitettu muistiin koulutuksen tauolla tai koulutuksen jälkeen. Tämä tulee ottaa huomioon analysointia tehdessä. Verkkovälitteisesti tehdyssä havainnoissa saattaa myös jäädä osa asioista havainnoimatta vaikka osallistujilla ja vetäjällä on ollut kamerat päällä koko koulutuksen ajan.

5.2 Haastattelut

Valitsimme haastattelun menetelmäksi, koska sen avulla saamme arvokasta tietoa asiantuntijoiden mielipiteistä, arvoista, omista kokemuksista sekä asenteista. Haastattelu menetelmästä valitsimme arvostavan haastattelun ja asiantuntija haastattelun. (Jyväskylän yliopisto, n.d.) Tutkimushaastattelun avulla saadaan tietoa ja aineistoa, jolla voidaan vastata tutkimusongelmaan.

Haastattelut eivät kuitenkaan anna suoraa vastausta tutkimuskysymyksiin, vaan haastattelijan tehtävä on vastata kyseessä oleviin kysymyksiin keräämänsä tiedon perusteella. (Kallinen ym., 2021) Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu perustuu tutkijan ja haastateltavan vuorovaikutukseen. (Jyväskylän yliopisto. n.d; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Asiantuntijahaastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelujen teemoina olivat yhteiskuntaorientaation toteuttaminen ja sen haasteet, yhteiskuntaorientaatioissa läpi käytävät tärkeät asiat, yhteiskuntaorientaation ohjaajien kouluttaminen sekä ohjaajien osaamisen varmistaminen. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikilla haastateltaville samoja ja kysymykset ovat valmiiksi mietittyjä. Haastateltaville ei anneta vastausvaihtoehtoja vaan he vastaavat kysymyksiin omin sanoin. Haastattelu on strukturoitua haastattelua vapaampi, mutta sillä on raamit. (Näpärä, 2017.) Haastateltavilta kysytään tietystä teemasta ja heiltä voidaan kysyä kysymyksiä myös kysymysrunгон ulkopuolelta. Haastateltavien vastauksista nousi aiheita, joista halusimme lisää tietoa. Tästä johtuen osa haastattelurungon ulkopuolisista kysymyksistä olivat erilaisia haastateltavista riippuen. Haastattelujen aikana jättimme osan kysymyksistä kysymättä, mikäli asiantuntijalla ei ollut tietoa kyseisestä asiasta. Tämä onkin yksi puolistrukturoidun haastattelun positiivisista puolista; kysymyksiä voidaan jättää kysymättä tai niitä voidaan lisätä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Kysymykset haastatteluihin tehtiin osittain havainnoinnin pohjalta. Kysymysten laatimiseen käytimme myös omaa kokemustamme maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjaamisesta.

Haastateltaviksi valikoituivat Severi Jarva ja Abdille Mahamud, jotka ovat antaneet suostumuksensa nimensä käyttämiseen opinnäytetyössä. Jarva työskentelee työllisyyspalveluiden asiantuntijana International House Jyväskylässä ja on aiemmin ohjannut monikielisiä yhteiskuntaorientaatioryhmiä. Mahamud puolestaan ohjaa somalinkielisiä ryhmiä Vantaalla oman yrityksensä, Smart Startin kautta. Valitsimme heidät, koska molemmilla on vankka osaaminen yhteiskuntaorientaatioryhmien vetämisestä ja halusimme saada heiltä ensikäden tietoa. Haastattelut toteutettiin verkkovälitteisesti Teamsin kautta. Molemmissa haastatteluissa käytimme samaa haastattelurunkoa ja kysymyksiä, mutta vastauksena oli avoin. Haastattelujen teemoina olivat yhteiskuntaorientaation toteuttaminen, yhteiskuntaorientaatioissa läpi käytävät tärkeät asiat, yhteiskuntaorientaation ohjaajien kouluttaminen sekä ohjaajien osaamisen varmistaminen.

Koska sekä haastatteliijoilla, että haastateltavilla oli jo valmiiksi paljon tietoa aiheesta, haastattelun aikana keskustelu ajautui helposti asian ulkopuolelle. Keskusteltavaa oli paljon, koska

aihe oli kaikille osapuolille tärkeä. Haastattelijoina meidän oli pystyttävä palauttamaan keskustelu takaisin aiheeseen ja pidettävä kiinni valmiiksi tehdyistä kysymyksistä. Haastatteluihin haastetta toi se, että ne pidettiin verkkovälitteisesti Teams:issa. Verkkovälitteisessä tapaamisessa haastattelua ei välttämättä saada yhtä syvälliseksi kuin kasvokkain toteutetussa haastattelussa sekä osa pienistä eleistä saattaa jäädä huomioimatta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.) Litteroimme sekä Jarvan että Mahamudin haastattelut niiltä osin, kun ne koskivat opinäytetyötämme.

Turun kaupungin Yhteisöllisen kotoutumisen startti -hankkeen kotoutumisvalmentajan, Deeana Lehtisin haastattelun toteutimme arvostavana haastatteluna. Arvostavan haastattelun lähtökohta on etsiä organisaation vahvuuksia ja saavutuksia. Haastattelussa toimintaa tartutaan positiivisuuden kautta eikä keskitytä ongelmiin. Menetelmässä ongelmia ei kuitenkaan jätetä huomioimatta. Sen avulla huomioidaan, että ratkaisuja ei voida kehittää keskittymällä ongelmiin. Menetelmän tarkoituksena on keskittyä toiveeseen paremmasta eikä valittamiseen. Menetelmänä arvostava haastattelu on monipuolinen. (Terhi Mäkinieniemi n.d.) Arvostavaa haastattelua käytetään muun muassa erilaisten organisaatioiden kehittämissuunnitelmissa ja tutkimuksissa. Arvostavassa haastattelussa keskiössä ovat ihmiset ja heidän vuorovaikutuksensa. (Öfversten, 2021, s. 20–21.). Päädyimme käyttämään arvostavaa haastattelumenetelmää, koska halusimme nostaa esiin nykyisen mentoroinnin ja mentorointikoulutuksen vahvuuksia, onnistumisia ja myönteisiä kokemuksia. Menetelmä mahdollistaa keskittymisen siihen, mikä jo toimii hyvin ja auttaa tunnistamaan käytäntöjä ja tekijöitä, jotka tukevat toiminnan kehittämistä ja levittämistä. Arvostava lähestymistapa myös vahvistaa haastateltavien asiantuntijuutta ja tuo esiin heidän kokemuksensa arvon.

Lehtisen haastattelun toteutimme kasvokkain. Koska valitsimme arvostavan haastattelun, alussa esittämämme kysymykset keskittyivät mentorointikoulutuksen tämänhetkiseen toteutustapaan, koulutuksen sekä mentoroinnin vahvuuksiin. Tämä lähestymistapa on arvostavan haastattelun 4D-mallin discovery-vaihe. Tässä vaiheessa kysymyksiä kysytään myönteisellä tavalla. Kysymysten asettelu on tärkeää, sillä niiden tarkoitus on ohjata haastateltavaa hyvien hetkien ja toimintojen pariin ilman kritisointia. Seuraavassa vaiheessa haastattelua annoimme 4D-mallin mukaan mahdollisuuden unelmointiin. Mitä tulevaisuudessa toivotaan koulutukselta ja mitä vahvuuksia halutaan vahvistaa lisää. Dream vaiheen tarkoituksena on olla käytännönläheinen ja uutta tuottava. Sen tarkoituksena on innostaa, lisätä myönteistä energiaa ja unelmia tulevaisuudesta sekä nostaa esiin yhteisiä teemoja. Haastattelun kolmannessa vaiheessa eli design-

vaiheessa, haastateltava sai visioita ja ideoita keinoja, joilla päästään haluttuun tavoitteeseen. Haastattelun tavoitteena oli saada lisää tietoa mentoroinnista ja mentorointikoulutuksesta eikä antaa suoria vastauksia. Tämän takia arvostavan haastattelun delivery-vaihetta ei toteutettu. (Öfversten, 2021, s. 23.) Halusimme antaa mentoroijille mahdollisuuden kehittämiseen osallistumiseen, tästä johtuen kehittäminen tapahtui yhteisöllisen kehittämisen kautta.

Haastattelun äänitimme ja litteroimme osittain. Samoin, kuin asiantuntijoiden haastatteluissa, koska aihe oli meille kaikille tärkeä, keskustelu lähti toisinaan sivu-urille. Jätimme opinnäytetyöhön liittymättömät asiat litteroimatta.

5.3 Benchmarkkaus

Benchmarkkaus on oppimista parhaalta toimijalta sekä oman toiminnan vertaamista toiseen toimijaan. Sen perusideana on muilta oppiminen. Vaikka menetelmässä opitaan toisilta, tarkoitus ei ole kopioida toisten toimintoja suoraan omaan käyttöön. (Laine, 2007, s.12–13) Benchmarkkauksessa ei vain tutustuta toiseen toimijaan vaan myös omaan toimintaan. Sen avulla pystyy pohtimaan mitä muutettavaa omassa toiminnassa on sekä mikä omassa toiminnassa toimii hyvin. Benchmarkkauksen avulla pystyy kehittämään omaa toimintaansa haluaansa suuntaan. (Joonas, 2015)

Benchmarkkauksen kohteeksi valitsimme Jyväskylän kaupungin monikielisen yhteiskuntaorientaation. Jyväskylässä yhteiskuntaorientaatiota on pilotoitu jo vuoden 2023 aikana. Valintaan vaikutti myös se, että toinen opinnäytetyön tekijöistä, Al-Janabi, on työnsä kautta International House Turussa ollut yhteistyössä Jyväskylän yhteiskuntaorientaatiosta vastaavien toimijoiden kanssa. Hän on osallistunut Jyväskylässä järjestettyihin vierailuihin ja päässyt kuulemaan käytännön kokemuksia, näkemyksiä ja tunteita monikielisen yhteiskuntaorientaation toteuttamisesta. (S. Jarva, henkilökohtainen tiedonanto, 12.3.2025)

International House Jyväskylä tarjoaa laaja-alaista neuvontaa ja ohjausta maahanmuuttajille, jotka asuvat kaupungissa tai harkitsevat muuttoa kaupunkiin. Palvelun tavoitteena on edistää kotoutumista tarjoamalla tukea useilla eri kielillä muun muassa seuraavissa asioissa: oleskeluluvat, suomen kielen opiskelu, asuminen, lasten varhaiskasvatus, koulutus, terveydenhuolto sekä viranomaisasioiden hoitaminen ja lomakkeiden täyttäminen. Palvelu on maksutonta, luot-

tamuksellista ja avoinna kaikille kohderyhmään kuuluville. Ohjausta tarjotaan suomen ja englannin lisäksi useilla muilla kielillä, kuten arabiaksi, kinjaruandaksi, swahiliksi, ranskaksi, persiaksi, dariksi, venäjäksi ja thaiksi. (Jyväskylä.fi, 2024.)

Haastattelu toteutettiin etäyhteyksin Teams-alustan kautta. Ennalta laaditut kysymykset mahdollistivat haastattelun tehokkaan etenemisen ja tallennuksen ansiosta litterointi oli sujuvaa ja aikaa säästävää. Haastattelun avulla saatiin tietoa Jyväskylän yhteiskuntaorientaation pilotoinnin toteutuksesta ja kehittämiskohdista.

Haastattelun pohjalta kävi ilmi, että Jyväskylässä yhteiskuntaorientaatio toteutettiin hybridimallilla, jossa yhdistyivät lähi- ja etätoteutus. Tämä mahdollisti osallistumisen myös muista kunnista, kuten Äänekoskelta, Saarijärveltä ja Laukaalta. Yhteiskuntaorientaatio muodostui 70 tunnin kokonaisuudesta, josta osa järjestettiin verkossa. Käytännön järjestelyissä otettiin huomioon muun muassa tilojen varaaminen, laitejärjestelyt sekä kouluttajien tekninen tukeminen. Toteutus pyrittiin tekemään mahdollisimman saavutettavaksi osallistujille, jolloin kunta saattoi tarjota tarvittavat laitteet ja tilat, eikä osallistujilta edellytetty omaa välineistöä.

Toiminnan taustalla oli vuoden 2023 kotoutumislain kokonaisuudistus (681/2023), joka velvoitti kuntia tarjoamaan matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa kaikille maahanmuuttajille riippumatta maassaolon kestosta tai oleskeluperusteesta. Jyväskylässä oli jo aiemmin toiminut Info Center -malli, jonka pohjalta yhteiskuntaorientaatioita oli kehitetty edelleen monikieliseen suuntaan. Orientaation järjestäminen perustui käytännön tarpeisiin ja järjestelyt toteutettiin tiiviissä yhteistyössä useiden toimijoiden, kuten TE-palvelujen, hyvinvointialueen, poliisin, järjestöjen ja muiden kuntien kanssa.

Sisältöjen suunnittelussa huomioitiin osallistujien taustat ja tarpeet. Esimerkiksi nuorille suunnatuissa koulutuksissa painotukset poikkesivat aikuisten ryhmistä. Yleisiä aihekokonaisuuksia olivat suomalainen yhteiskuntajärjestelmä, viranomaisasiointi, koulutus- ja työelämä, asuminen, terveydenhuolto sekä kulttuuriin ja arkeen liittyvät kysymykset. Koulutuksiin sisällytettiin vierailuja eri alojen asiantuntijoilta, kuten poliisilta, sosiaalipalvelujen edustajilta ja järjestötoimijoilta, jotka toivat sisältöihin konkreettisuutta ja lisäarvoa.

Toimiviksi käytännöiksi tunnistettiin muun muassa laadukas ja osaava kouluttaja, monialainen yhteistyöverkosto sekä tilojen ja aikataulujen joustava suunnittelu. Jyväskylän kaupungin yhteiskuntaorientaation keskeisenä onnistumisena tekijänä pidettiin aktiivista tilaajaosapuolta, joka tuki kouluttajaa muun muassa koulutuksen suunnittelussa ja vierailijoiden järjestämisessä.

Jyväskylän kaupungin asiantuntija nosti esille myös haasteet, kuten hankintamenettelyiden hitauden ja raskauden, henkilötietojen käsittelyyn liittyvien kysymysten sekä osallistujien tavoittamisen ja sitouttamisen. Ryhmäkokojen suunnittelu ja lastenhoidon järjestäminen olivat käytännön toteutuksessa huomioitavia seikkoja. Lisäksi koulutuksen rytmityksessä jouduttiin tasapainottelemaan intensiivisten ja väljempien aikataulujen välillä.

Palautteen kerääminen oli olennainen osa orientaation kehittämistä. Palautetta saatiin sekä keskustelujen että kirjallisten lomakkeiden kautta. Osallistujat kokivat koulutuksen hyödylliseksi ja merkitykselliseksi, erityisesti kiittäen mahdollisuutta asioida omalla äidinkielellään. Myös kouluttajien saama palaute oli pääosin myönteistä ja he arvostivat sitä, että tilaaja oli aktiivisesti mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Kokemusasiantuntijoiden mukanaolo koettiin tärkeäksi, sillä he saattoivat tuoda esiin arkeen liittyviä esimerkkejä, jotka lisäsivät koulutuksen käytännönläheisyyttä.

Kouluttajien valinnassa painotettiin pedagogista osaamista, kulttuurien tuntemusta ja kykyä kohdata moninaisia ryhmiä. Kouluttajina toimi pääasiassa ammattilaisia, mutta tarvittaessa koulutuksissa hyödynnettiin myös kokemusasiantuntijoita. Osaamisen varmistamiseksi kouluttajille järjestettiin perehdytystä ja heitä tuettiin aktiivisesti koko prosessin ajan. Jyväskylän asiantuntija korosti laadukkaan kouluttajan merkitystä yhteiskuntaorientaation onnistumisen kannalta.

Benchmarkkaushaastattelun analysointi eteni sujuvasti, sillä rakenteellinen valmius ja yhtenevät teemat mahdollistivat tulosten vertailun muiden asiantuntijahaastattelujen kanssa.

5.4 Työpaja kotoutumismentoreille

Viimeiseksi menetelmäksi valitsimme yhteisöllisen ideoinnin. Valitsimme tämän menetelmän, koska haluamme kokeilla uutta ja saada hankkeen asiantuntijat ja kotoutumismentorit mukaan toiminnan kehittämiseen. Menetelmänä yhteisöllinen kehittäminen on tasa-arvoista ja osallistavaa. Menetelmän tarkoituksena on kehittää toimintaa yhdessä ja antaa osallistujille mahdollisuus valitun kehittämiskohteen suunnitteluun, ideointiin, toteutukseen sekä arviointiin. Yhteisöllisen kehittämisen tavoitteena ei ole ainoastaan nykytilanteen kuvaaminen vaan muutoksen tekeminen. Tässä menetelmässä tutkija toimii yleensä fasilitaattorina ja aineiston kerääjänä. (Kärkkäinen & Luosujärvi, 2020, s. 26–27.)

Yhteisöllisen ideoinnin menetelmäksi valitsimme työpajan, jossa nykyiset kotoutumismenitorit pääsivät kertomaan omia ajatuksiaan mentorointikoulutuksesta sekä suunnittelemaan “Unelmien koulutuksen”. Työpajassa meidän oli helppo jakaa vetäjien roolit fasilitaattorin ja aineistonkerääjän kesken. Alkuperäinen ajatuksemme oli vetää työpaja Sitran Tulevaisuustajuuspohjalla, mutta päädyimme suunnittelemaan ja vetämään työpajan omalla pohjallamme.

Koulutuksessa tällä hetkellä olevat tulevat kotoutumismenitorit sekä jo koulutuksen läpikäyneet kotoutumismenitorit kutsuttiin työpajaan avoimella kutsulla. Työpaja järjestettiin International House Turun tiloissa. Rajasimme osallistujien määrää ja toiveenamme oli, että osallistujat pysyisivät kommunikoimaan suomen kielellä. Valitsimme suomen/selkosuomen, koska se helpotti työpajan vetämistä sekä varmisti, että saamme tietoa integraation prosessin läpi käyneiltä mentoreilta. Työpajan apukielenä käytettiin englantia. Työpajaan osallistui 10 mentoria. Työpaja jaettiin neljään eri osaan. Ensimmäisessä osassa menitorit saivat kertoa omista parhaista mentorointikokemuksistaan ja mikä johti siihen, että kyseinen mentorointi oli onnistunut. Toisessa vaiheessa osallistujat pääsivät kuvittelemaan täydellisen mentorointikoulutuksen: mitä siihen kuuluu, millä tavoilla koulutus toteutetaan. Kolmannessa vaiheessa osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Ryhminä he saivat suunnitella ja rakentaa Unelmien koulutuksen. Neljännessä eli viimeisessä vaiheessa käytiin yhdessä läpi ajatukset suunnitellusta koulutuksesta sekä työpajasta. Kokonaisuudessaan työpaja oli noin kahden tunnin mittainen.

Kokonaisuutena työpaja onnistui hyvin, mutta Unelmien koulutuksen rakentaminen olisi vaatinut enemmän aikaa. Osallistujat kuitenkin antoivat hyviä esimerkkejä mitä koulutuksen tulisi sisältää ja millä mallilla koulutus tulisi järjestää. Mikäli meillä olisi ollut enemmän resursseja, olisi työpajasta voinut järjestää toisen osan ja sen käyttää kokonaan koulutuksen rakentamiseen.

Menetelmänä työpaja osallisti mentoreita ja antoi heille mahdollisuuden koulutuksen kehittämiseen. Työpajan jälkeen yksi kotoutumismentori oli meihin yhteydessä ja halusi kertoa omia ajatuksiaan mentoroinnista ja mentorointikoulutuksesta. Mentoroitava halusi pysyä anonyyminä. Vaikka koemme, että työpajan käyttäminen menetelmäni antoi meille ajankohtaista tietoa suoraan kentältä, tulee meidän ottaa huomioon, että työpajaan osallistui vain pieni osa hankkeen mentoreista.

6 ANALYYSI JA TULOKSET

Tulokset ja analyysi luvussa analysoimme havainnoinnin, haastatteluiden, benchmarkkauksen ja yhteisöllisen kehittämisen avulla saamamme aineistot teemoittain. Menetelmien avulla kerättyjen aineistojen kautta saimme vastauksia opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin: Millä tavalla mentoreiden koulutus tulisi järjestää? Milla tavalla yhteiskuntaorientaatio tulisi järjestää? Millä varmistetaan mentoreiden osaaminen ennen mentoroinnin aloittamista? Miten mentorointikoulutus tulisi järjestää, jotta se olisi tehokas ja miten sitä voisi kehittää paremmaksi? Miten motivoida mentoreita?

6.1 Nykyinen mentorikoulutus

Mentorikoulutuksen havainnoinnin aikana koulutuksen positiivisena puolena esiin nousi koulutuksen dialogisuus. Dialogisuus on yksi tärkeimmistä monikielisen yhteiskuntaorientaation lähtökohdista, jota jokainen haastateltava ja lähteet painottivat. Dialogisuuden mukaan tuominen jo koulutusvaiheessa, helpottaa dialogisuuden käyttämistä mentoroinnin aikana. Koulutuksia havainnoidessa oli hienoa huomata, että osallistujat uskalsivat tuoda omia kokemuksiaan, tunteuksiaan ja ajatuksiaan rohkeasti esille. Asioista keskusteltiin avoimeen ja kunnioittavaan sävyyn. Koulutusta voisi kuvailla yhteisölliseksi kouluttamiseksi. Jokainen osallistuja, myös koulutuksen vetäjä, oppivat toisiltaan ja kuulevat eri aiheista eri näkökulmien kautta. Yhteisen keskustelun jälkeen kouluttaja kertasi ja veti yhteen osallistujien puheenvuorot. Tällä tavalla kouluttaja otti huomioon kaikki ja varmisti, että jokaiselle oli selvää mitä muuta osallistujat olivat kertoneet.

Havainnoinnin tärkeänä nostona on myös kameroiden aukipitäminen koulutuksen aikana. Koska koulutus järjestetään tällä hetkellä hybridinä, on tärkeää varmistaa, että osallistujat näkevät toisensa ja ovat paikalla koulutuksessa. Mikäli kamerat olisivat kiinni, kouluttajalla ei olisi mahdollisuutta varmistaa kaikkien paikalla oleminen.

Havainnoinnin perusteella koulutuksissa positiivisina asioina koettiin se, että myös mentorit, jotka ovat jo suorittaneet koko koulutuksen, osallistuivat koulutuksiin uudelleen. Sen avulla tulevat mentorit saivat kuulla kokemuksia mentoroivilta henkilöiltä sekä kyseiset henkilöt saivat uusia ajatuksia omaan tapansa mentoroida.

Havainnoinnin aikana kuitenkin nousi myös huolenaiheita. Yhtenä suurimpana ajatuksena oli, että miten mentoroiden osaaminen voidaan varmistaa. Vaikka mentori olisi käynyt koko koulutuksen läpi, onko hän valmis mentoroimaan ja ovatko hänen tietonsa Suomen kulttuurista, yhteiskunnasta ja tavoista tarpeeksi vahvat. Mikäli mentorit ovat maahanmuuttaja, miten voidaan varmistaa, että hänen oma kotoutumisprosessinsa on valmis ja onnistunut. Lehtisen haastattelun aikana saimme tähän vastauksia. Myös hän on huolissaan mentoroiden osaamisesta. Turun kaupungin tiimiin kuuluvia mentoreita valitessaan Lehtinen haastattelee heidät ja varmistaa heidän osaamisensa sekä motivaation tason. Lehtinen ei ohjaa mentoroitavia asiakkaita henkilöille, joiden hän ei koe olevan valmiita mentoroimaan. Kouluttajan roolissaan Lehtinen ei kuitenkaan voi vaikuttaa siihen, millaisia henkilöitä hankekumppanit lähettävät kotoutumismentorikoulutukseen. Kotoutumismentorointikoulutuksessa ei myöskään voida vaikuttaa mentoreiden motivaatioon osallistua vapaaehtoisin työpajoihin ja tapaamisiin. Koska mentorit toimivat vapaaehtoisina eivätkä saa rahallista korvausta mentoroinnista, osa ei halua käyttää kouluttautumiseen ylimääräistä aikaa. Hankerahoituksessa rahoituksen käyttökohteet on tarkasti määritelty.

Yksi mentoreista halusi tuoda esille muutamia koulutuksessa kehittämistä kaipaavia asioita, joihin hän toivoisi parannuksia tulevaisuudessa. Mentorin mukaan tämänhetkinen koulutus ja sen sisältö ovat paikoin hieman epäselviä. Koulutukseen kuuluu neljä neljän tunnin koulutuskertaa, mutta mentorille jäi avoimeksi, voiko näiden suoritusten jälkeen aloittaa mentoroinnin vai kuuluuko prosessiin myös osallistuminen muihin mentorointiryhmän tapahtumiin. Mentori toivoi tähän selkeää pohjarakennetta, josta kävisi ilmi, mitä vaatimuksia ja osaamista mentorilta odotetaan.

Selkeän rakenteen lisäksi yksi mentori toivoi koulutukseen enemmän syvyyttä tarjoavaa tietoa. Hänen mukaansa nykyinen koulutuskokonaisuus antaa hyvän yleiskuvan, mutta syvällisempi käsittely voisi vähentää mahdollisia tiedollisia puutteita ja varmistaa, että mentoreilla on ajantasainen ja oikea tieto. Mentori painotti osaamisen varmistamisen merkitystä ennen kuin henkilö voi toimia mentorina ja pohti, miten osaaminen tällä hetkellä varmistetaan. Lisäksi mentori pohti, tulisiko mentoreilla olla taustallaan korkeakoulu- tai vähintään opistotasoinen koulutus ohjaamisesta, mikä tukisi entisestään osaamisen varmistamista ja laadukasta mentorointia.

Kokonaisuutena mentorointitoiminta on erittäin arvokasta: se tarjoaa tuen tarpeessa oleville yksilöille mahdollisuuden saada luotettavaa, asiantuntevaa ohjausta ja tietoa. Kehittämällä koulutusta edelleen voidaan varmistaa, että mentorointi on laadukasta ja vastaa osallistujien tarpeisiin, tukien näin osaltaan tehokkaasti kotoutumista ja yhteiskuntaan kiinnittymistä.

6.2 Hyvä ohjaus/mentorointi

Työpajaan osallistuneet mentorit nostivat hyvän mentoroinnin merkeiksi hyvän ohjaamisen, tukemisen, faktojen sekä asioiden jakamisen. Osa mentoreista näki mentoroinnin hyvinä puolina myös kotoutumisen onnistumisen paranemisen sekä omien johtamistaitojen kehittymisen. Mentoreiden nostot olivat samassa linjassa asiantuntijoiden haastatteluissa esille tuomien hyvän ohjauksen merkeissä. Myös heidän mukaansa faktatiedon jakaminen oli yksi tärkeimmistä asioista, joita mentori tai ohjaaja voivat osallistujille antaa. Ajantasaisen faktatiedon avulla saadaan korjattua mahdollisia virheellisiä tietoja, joita maahan muuttaneilla voi olla. Asiantuntijoiden mielestä onkin erittäin tärkeää varmistaa, että ohjaajilla ja mentoreilla on tietoa miten suomalainen yhteiskunta ja sen palvelut toimivat.

” Ohjaaja kertoo faktaa lain perusteella, puskaradiossa paljon väärää tietoa.”

Sekä hyvään ohjaukseen, että mentorointiin liittyy myös luottamuksen rakentaminen, minkä tuli esille kaikkien käyttämämme menetelmien kautta. Luottamuksen tärkeyden toivat ilmi sekä asiantuntija haastatteluissaan, että mentorit työpajan aikana. Varsinkin mentoroinnissa, jossa tietoa jaetaan kahden kesken, luottamuksen merkitys on suuri. Luottamuksen puute voi vaikeuttaa ohjattavan asiakkaan ohjauksen vastaanottamista (Hiltunen, 2016, s. 11). Sekä ryhmäohjauksessa, että mentoroinnissa luottamuksen rakentamiseen on käytettävä aikaa. Ilman luottamusta, on vaikea päästä aidon tukemisen ja jakamisen tasolle. Ohjaajan ja asiakkaan välisen luottamuksen avulla, molemmilla on mahdollisuus toimia ohjaustilanteessa luovemmin eikä tarvitse pelätä epäonnistumisia. Varsinkin monikulttuurisessa ohjauksessa luottamuksen merkitys korostuu. Luottamuksen avulla ohjaajalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, pystyykö asiakas luottamaan uuteen asuinmaahan sekä sen instituutioihin. Monikulttuurisessa ohjauksessa onkin tärkeää huomioida erilaiset kulttuurit ja niiden vaikutus luottamussuhteen rakentamiseen. Luottamuksen rakentuminen alkaa jo ensimmäisestä tapaamisesta ja siihen on käytettävä aikaa. (Hiltunen, 2016, s. 13–16; Karhu, 2016, s. 19.)

Asiantuntijat kokivat aidon vuorovaikutuksen yhdeksi ohjaamisen ydinasioista. Jotta aito vuorovaikutus onnistuu, on sekä ohjaajan että asiakkaan oltava tilanteessa läsnä, kunnioitettava ja kuunneltava toista osa puolta. Vuorovaikutus on dialogi eikä ainoastaan tiedon siirtämistä ihmiseltä toiselle. Vuorovaikutuksessa on tärkeää, että molemmat osa puolet kokevat tulleen kuulluksi ja ymmärretyiksi. Aito vuorovaikutus antaa tilaa sekä asiakkaalle että ohjaajalle. Aidon vuorovaikutuksen onnistuminen vaatii ohjaajalta herkkyyttä tulkita asiakkaan sanattomia viestejä ja tietoisuutta omasta vuorovaikutustyylistään. Vaikka vuorovaikutus syntyy yhteistyössä, ohjaajan tehtävänä on luoda turvallinen tila asiakkaalle. Hyvän vuorovaikutuksen avulla voidaan mahdollistaa syvällisempi oppiminen; ohjaaja ei ole kaikkietävä opettaja vaan mahdollistaja ja ajattelun tukija. (Onnismaa, 2011; Juusela, ym., 2000.)

Havainnoinnin aikana vuorovaikutuksen merkitys korostui keskeisenä teemana. Vaikka havainnointi keskittyi mentorointikoulutuksen sisäiseen vuorovaikutukseen, sen vaikutukset voivat ulottua myös koulutuksen jälkeiseen mentorointityöhön. Kun koulutuksessa panostetaan hyvään vuorovaikutukseen ja sen rakentamiseen, se voi vaikuttaa siihen, miten koulutukseen osallistuneet mentorit toimivat tulevissa mentorointisuhteissaan. Hyvä vuorovaikutus koulutuksessa voi näin siirtyä käytännön mentorointiin, mikä voi osaltaan parantaa myös mentorointisuhteiden laatua.

6.3 Monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen ja sen haasteet

Jyväskylä ja Pääkaupunkiseutu ovat aloittaneet monikielisen yhteiskuntaorientaatio toiminnan jo vuonna 2023. Turussa yhteiskuntaorientaatio ei ole vielä alkanut. Kokemukset yhteiskuntaorientaatiosta ovat olleet positiivisia. Ensimmäinen ryhmä, jonka Mahamud on pääkaupunkiseudulla vetänyt, saavutti tavoitteensa hienosti. Ryhmän kaikki jäsenet opiskelevat tällä hetkellä ammattikoulussa. Sekä Jarva, että Mahamud kertoivat, että ryhmien toiminnasta on saatu positiivista palautetta ja toiveita, että ryhmät kestäisivät pidempään.

Kaksi kolmesta haastattelusta toimijasta toteuttaa monikielistä yhteiskuntaorientaatiota ryhmätoimintana. Kolmas haastateltu, opinnäytetyön tilaaja, ei toteuta yhteiskuntaorientaatiota vaan monikielistä kotoutusmentorointia, joka on ensi askel kohti yhteiskuntaorientaatiota. Jokainen haastatelluista toi esille dialogisuuden merkityksen ja tärkeyden. Yhteiskuntaorientaation dialogisuus onkin toiminnan yksi tärkeimmistä osista ja tätä dialogisuutta toteutetaan myös monikielisessä kotoutusmentoroinnissa. Mahdollisuus kysymyksiin ja keskusteluun on taattava kaikille osallistujille. Tämän takia tapaamisten korvaaminen esimerkiksi infotilaisuuksilla tai

videoina ei ole mahdollista. Dialogisuudella pystytään tukemaan osallistujien oppimista sekä vahvistamaan heidän osallisuuttaan. (Kotoutuminen.fi. n.d.-f.) Ryhmätoimintana yhteiskuntaorientaatiota toteuttavat nostivat sen positiiviseksi puoliksi ryhmässä keskustelun, muilta oppimisen ja kokemusten jakamisen.

”Jos esimerkiksi joku ei osaa lukea eikä kirjoittaa, auttaa, että asioita kerrataan ryhmässä. Joku voi kysyä asiasta ja toinen oppia samalla.”

Haastateltavista Jyväskylä käyttää monikielisen yhteiskuntaorientaation ryhmätoteutukseen tällä hetkellä 70 tuntia per ryhmä. Aikaisemmin ryhmä kesti 40 tuntia, mutta kokemusten mukaan tuntimäärä ei ollut riittävä. Vantaan Mahamudin järjestämät ryhmät kestävät neljä viikkoa per ryhmä. Molemmat toimijat ovat saaneet palautetta, että ryhmätoiminta voisi olla vielä pitkäkestoisempi, koska aiheet ovat laajoja. Turussa tällä hetkellä, maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden lisäksi, toteutetaan monikielistä mentorointimallilla, jossa yksi mentorointi asiakkuus kestää 8–10 tuntia. Haastattelussaan Lehtinen nosti mentoroinnin positiiviseksi puoliksi suoran kontaktin mentoroijan ja mentoroitavan välillä. Ohjaus ja henkilökohtainen tuki antaa mentoroitavalle mahdollisuuden saada apua ja tietoa omasta tilanteestaan ja oman tilanteensa näkökulmasta. Mentoroinnin hyötynä voidaankin nähdä sen muokattavuus tilanteen mukaan. Asiakkaan tilanne huomioimalla, mentoroinnissa voidaan käsitellä osa asioista nopeammin ja keskittyä juuri kyseistä asiakasta koskeviin asioihin. Jotta mentorointi voi onnistua, on mentoroitavan ja mentoroijan välillä oltava luottamus ja sen rakentamiseen on annettava aikaa. (Asiakainen & Östergård-Tulonen, 2022.) Mentorien käyttö idea sai alkunsa International House Turun Welcome to Turku -projektin maahanmuuttaja-asiakkailta. Heidän palautteensa mukaan juuri mentorointi on erinomainen tapa oppia uudesta ympäristöstä ja yhteiskunnasta.

”Mentoroinnin avulla saadaan nopeasti tietoa asioista, säästää mentoroitavana aikaa ja vähentää stressiä.”

”Mentoroijalta voi kysyä mitä vaan. Se auttaa vahvistamaan henkistä puolta ja sitä kautta nopeuttaa kotoutumista. Sana leviää ja tulee positiivinen kierre.”

Kaikki haastateltavat asiantuntijat nostivat esille kouluttajan/mentorin ja asiakkaan yhteisen kielen. Heidän mukaansa puhumalla yhteistä kieltä päästään syvemmälle käsiteltävään aiheeseen kuin käyttämällä tulkkia. Saamalla ohjausta omalla äidinkielellään on mahdollista nopeuttaa kotoutumisprosessia ja sen avulla asiakkaalla on mahdollisuus olla aktiivisempi omassa kotoutumisprosessissaan. (Lahtinen & Kuusiholma, n.d., s. 9–10.) Maahanmuuton alkuvaiheessa

on erityisen tärkeää saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta omalla kielellä. Se helpottaa ymmärtämistä ja tukee osallisuutta heti alusta alkaen.

“Yhteiskuntakoulutuksen tunnistaminen yhteiskunta tasolla. Kuinka iso merkitys sillä on, että saa omalla kielellä tietämystä suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Nimenomaan alkuvaiheessa.”

Haastattelussaan Lehtinen kuitenkin huomautti, että Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeessa on huomattu, että kaikki mentoroitavat eivät halua mentorin olevan samasta kulttuurista vaan toivovat kantasuomalaista mentoria. Tällaisessa tilanteessa on varmistettava, että mentorilla ja mentoroitavalla on jokin yhteinen kieli, esimerkiksi englanti ja kielitaidon on oltava tarpeeksi vahva, jotta mentorointi voi onnistua. Tämä todettiin myös Uudenmaan yhteiskuntaorientaatio pilotissa; mikäli asiakas ei saa yhteiskuntaorientaatiota omalla äidinkielellään, hänen tulee saada se kielellä, jota hän ymmärtää äidinkielen tasoisesti. (Lahtinen & Kuusi-holma, n.d., s. 9–10.)

Myös työpajaan osallistuneet kotoutumismentorit pohtivat kielen merkitystä ohjauksessa. Osa mentoreista oli sitä mieltä, että mentorointi on tapahduttava samaa äidinkieltä puhuvien kesken. Sen avulla mentorointiin saadaan enemmän myös kielellistä ja kulttuurista ymmärrystä. Samaa äidinkieltä puhuvat ja samalta alueelta kotoisin olevat pystyvät samaistumaan mentoroitavan tilanteeseen paremmin, kuin muualta kotoisin oleva. Vaikka mentoroitava puhuisi muuta kieltä äidinkielentasoisesti, voivat väärinymmärrykset silti olla mahdollisia. Osa mentoroijista toi kuitenkin toisenlaista näkökulmaa kieleen ja kulttuuriin. He kokivat, että kansainvälinen mentorointi saattaa antaa sekä mentoroitavalle, että mentorille enemmän kuin samaa kieltä puhuvien mentorointi. Tästä huolimatta, hekin olivat sitä mieltä, että kansainvälisessä mentoroinnissa vieraan kielen taidon on oltava korkea, jotta mentorointi voi onnistua.

Tällä hetkellä kahdessa kolmesta toiminnassa asiakkaat tulevat toimintaan työllisyyspalveluiden kautta, yhdellä toimijalla asiakkaat tulevat toimintaa vapaaehtoisesti ottamalla yhteyttä hankkeen työntekijöihin tai kotoutumismentoreihin. Vaikka asiakkaat tulevat toimintaan työllisyyspalveluiden kotoutumistoiminnan kautta, tällä hetkellä ryhmään osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta etuuksiin. Tämä tulee tämän hetken tiedon mukaan muuttamaan tulevaisuudessa, kun toiminnasta tulee velvoittavaa.

Asiantuntijahaastatteluissa nousi esiin haasteita, jotka liittyvät yhteiskuntaorientaation toteuttamiseen erityisesti monikuntaisessa ja hybridimuotoisessa toimintaympäristössä. Haasteet voidaan ryhmitellä seuraaviin kokonaisuuksiin: toteutustapa, osallistujien sitoutuminen, digitaidot, kuntayhteistyö sekä työttömyysturvaan liittyvät kysymykset.

Eryteisesti hybriditoteutus, jossa osa osallistujista osallistuu etäyhteyksin ja osa läsnäolona, koettiin ongelmalliseksi. Haastateltavat toivat esiin, ettei hybridimuotoinen yhteiskuntaorientaatio toimi toivotulla tavalla. Etäosallistujien sitoutuminen ja oppimisen varmistaminen on vaikeaa, erityisesti silloin, kun osallistujilla on puutteelliset digitaidot. Ohjaajan näkökulmasta on haastavaa arvioida, kuinka hyvin osallistujat ymmärtävät esitetyn sisällön, jos vuorovaikutus on rajoittunutta tai puuttuu kokonaan. Myös YKS -hankkeessa koettiin, että mentorointi tulisi ensisijaisesti järjestää kasvotusten eikä etäyhteyksien kautta. Hankkeen kotoutusmentoreille painotetaan lähitapaamisten merkitystä.

Lisäksi usean kunnan yhteistyössä toteutettavat orientaatiot voivat kaventaa paikallistuntemuksen osuutta. Asiantuntijahaastatteluissa kyseenalaistettiin, pystyykö toisen kunnan edustaja esittelemään riittävän asiantuntevasti ja kattavasti toisen kunnan palveluja ja paikallisia käytäntöjä. Tämä saattaa johtaa siihen, että osallistujille ei muodostu tarpeeksi selkeää ja käytännönläheistä kuvaa asuinkuntansa palveluista.

Osallistujien erilaiset elämäntilanteet, kuten perhetilanteet, työnhaku tai muut velvoitteet, aiheuttavat vaikeuksia ryhmien aikataulutuksessa. Nämä tekijät vaikuttavat myös sitoutumiseen ja voivat lisätä keskeyttämisen riskiä. Sitoutumista haastaa myös se, että toiminta on toistaiseksi vapaaehtoista eikä kaikilla osallistujilla ole selkeää motivaatiota osallistua.

Erytistä huolta herätti yhteiskuntaorientaation vaikutus osallistujien työttömyysturvaan. Koska koulutukseen osallistuminen on vielä tällä hetkellä osassa kunnista vapaaehtoista, on tärkeää varmistaa, ettei osallistuminen vaikuta kielteisesti osallistujan oikeuteen työttömyysetuuteen. Tämä epävarmuus voi vaikuttaa osallistujien halukkuuteen osallistua koulutukseen. Haasteen odotetaan kuitenkin poistuvan tulevaisuudessa, kun monikielinen yhteiskuntaorientaatio vakiinnutetaan osaksi työllisyyspalveluiden velvoittavaa toimintaa.

6.4 Monikielisen yhteiskuntaorientaation sisältö

Haastatteluissa sekä yhteiskuntaorientaatiota toteuttavat haastateltavat että monikielistä kotoutumismenotointia toteuttava toimija kokivat samat asiat tärkeiksi sisällön osalta. Tärkeinä sisältöinä he toivat esille suomalaisen koulujärjestelmän, työ- ja koulutuselämän, viranomais- ja muut yhteiskunnan palvelut sekä terveystyöpalvelut. Sekä Jarva, että Lehtinen toivat esille myös paikkakuntatietämyksen tärkeyden. Sen avulla asiakas saa tietoa omasta asuinkaupungistaan ja sen palveluista. Paikkakuntatietämys auttaa uuteen asuinkuntaan integroitumisessa.

Molemmat ryhmänä toimintaa järjestävät kertoivat, että vaikka ryhmät toteutetaan tietyn rungon avulla, ryhmien painotukset voivat muuttua ryhmän mukaan. Ryhmien ohjaajien tehtävänä on selvittää mistä aiheista ja minkälaisista näkökulmista ryhmän jäsenet hyötyvät eniten. Samaa painotti myös Lehtinen kotoutumismenotointiin liittyen. Vaikka menotointia toteutetaan Stiglitz -mallilla, menotoinnin aikana voidaan keskittyä menotoitavan omaan tilanteeseen ja käydä asiat läpi siitä näkökulmasta. Stiglitz -malli antaa viitekehykset menotointitoimintaan. Mallin avulla menotointia tietää jokaisen tapaamisen aiheen, kuten terveys, koulutus, työelämä, sosiaaliset suhteet, turvallisuus, poliittinen ääni, ympäristö ja aineellinen hyvinvointi.

Vantaalla Mahamud käyttää yhteiskuntaorientaation pohjana itse kirjoittamaansa oppikirjaa, joka on tulossa julkaisuun sekä suunnittelemaansa viikkokalenteria. Mahamudin ryhmissä jokaisella viikolla on oma teemansa. Hän kokee, että käyttämällä aiheisiin viikon, niihin päästään paremmin sisälle ja niistä pystytään keskustelemaan syvällisemmin. Hänen ryhmissään osallistujat saavat kotitehtäviä, jotka tarkastetaan seuraavana päivänä. Niiden avulla pystytään paremmin varmistamaan, että asiakas on sisäistänyt käsitellyt asiat. Ensimmäisellä viikolla aiheena on Suomen koulujärjestelmä, toisella viikolla suomalainen työelämä, kolmannella viikolla yhteiskunnan palvelut ja viimeisellä viikolla asioita käydään läpi oikeudellisesta näkökulmasta. Mahamudin ryhmien aikana jokainen osallistuja rakentaa itselleen oman polkunsä: miksi ovat tulleet Suomeen, mitä haluavat tehdä tulevaisuudessa ja mitä polkua pitkin pääsevät haluamalleen polulle. Mahamudin tavoitteena on, että kolmen vuoden sisään jokainen ryhmään osallistunut olisi päässyt ammatilliseen koulutukseen, mikäli se on heidän valitsemansa polku.

Mahamud kuvaa kotoutumisen merkitystä seuraavasti:

“Annetaan punainen lanka kotoutumiseen, se auttaa. Ei aika mene hukkaan turhaan. Voit olla sohvaperuna, mutta jos haluat onnistua ja sopeutua täällä Suomen yhteiskuntaan, se on mahdollista. Ei kukaan voi estää. Mikä on syy sun muuttoon Suomeen? Jos et tiedä miksi, sulla ei ole mitään tekemistä täällä.”

Jyväskylässä yhteiskuntaorientaation pohjana käytetään Suomen Pakolaisavun tekemiä materiaaleja. Niiden lisäksi jokainen kouluttaja saa tuoda esille asioita mitä heidän vetämässään ryhmässä tulisi käydä läpi sekä mitä olisi hyvä painottaa. Suomen Pakolaisavun materiaalien tarkoituksena on, että ne läpi käytyään ihmisellä on hyvä käsitys suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen arvoista. Niiden lisäksi ihmisellä on tietoa omista oikeuksistaan sekä velvollisuuksistaan, unohtamatta arkipäivän asioihin liittyvää tietoutta. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025c.)

70 tuntisen monikielisen yhteiskuntaorientaation aikana käydään läpi suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria, perhe-elämää, yhteiskunnan palveluita, työelämää ja koulutusta, terveyttä, lakeja, oikeuksia, politiikkaa sekä vaikuttamista. Jyväskylässä ryhmien tapaamisiin kuuluvat myös viranomaisvieraat sekä vierailu muun muassa kaupungintalolla. Jarvan mukaan vieraista ja vierailuista on saatu osallistujilta positiivista palautetta.

”Vierailevista asiantuntijoista aina saatu positiivista palautetta. Ne koetaan tärkeiksi, koska viranomaiset ovat sen jälkeen helpommin lähestyttäviä”

Jyväskylässä yhteiskuntaorientaation lopuksi pidetään yhteenveto, jossa osallistujilla on mahdollisuus antaa palautetta ryhmästä, sen toiminnasta ja aiheista sekä osallistujille jaetaan todistukset ryhmään osallistumisesta. Osallistujilla on myös mahdollisuus kertoa miten he ovat kokevat uuden asuinpaikkonsa yhteiskuntaorientaation jälkeen. Jarvan mukaan on tärkeää, että osallistujien palautetta kuunnellaan aidosti.

“Me viimeisenä päivänä ollaan sillä tavalla, että me keskustellaan suomalaisesta yhteiskunnasta ja siitä toteutuneesta koulutuksesta. Sillä tavalla, että siellä on ne osallistujat ja kouluttaja ja sitten meillä järjestäjätahon edustajia.”

Todistuksen jakaminen Jyväskylässä on koettu hyvänä tapana päättää yhteiskuntaorientaatio. Sen avulla osallistujille jää kurssin suorituksesta uuden tiedon lisäksi jotakin konkreettista.

“Pieni asia, mutta voi olla merkitystä siitä, että on joku konkretia, todistus, että on suorittanut yhteiskuntaorientaatiokoulutuksen”.

Turussa monikielinen mentorointi ei ole virallisesti monikielistä yhteiskuntaorientaatiota, mutta sen tarkoituksena on tukea sitä ja antaa sille aloitus. Ohjaus suoritetaan yksilö mento-
rointina, ei ryhminä kuten Jyväskylässä ja Vantaalla. Ohjauksen pohjana toimii Stiglizt -malli,
mutta painotus sekä näkökulma voi olla erilainen mentoroitavan mukaan. Stiglizt -malliin kuu-
luu kahdeksan erilaista aihealuetta ja jokaisen aihealueen käsittelyyn käytetään noin tunti. Sti-
glizt -mallin aiheet ovat terveys, koulutus, aineellinen- ja sosiaalinen hyvinvointi, työelämä,
turvallisuus ja rasismi, ääni yhteiskunnassa sekä elinympäristö ja asuminen.

6.5 Ohjaajien osaaminen

Ohjaajien osaamista pohtiessa kaikki haastateltavat painottivat ohjaajien koulutuksen tärkeyttä.
Hyvällä koulutuksella saadaan hyviä ohjaajia. Tällä hetkellä yhteiskuntaorientaatiokouluttajia
kouluttavat DIAK yhteistyössä Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen kanssa sekä Suomen Pa-
kolaisapu. Samat tahot kehittävät myös yhteiskuntaorientaation materiaaleja ja kääntävät niitä
eri kielille. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025d.) Myös pedagogisen osaamisen tärkeys nousi
esiin haastatteluissa. Pedagogisen osaamisen avulla ohjaaja pystyy paremmin huomiomaan eri-
laiset oppijat sekä osallistujien erilaiset taustat. Näiden lisäksi pedagogiset taidot auttavat vai-
keiden asioiden läpikäymisessä. Esimerkiksi sukupuoleen ja sukupuolirooleihin liittyvät asiat
voidaan kokea hankaloiksi asioiksi. Pedagogisen lähestymisen avulla, kyseessä oleviin asioihin
on helpompi tarttua. Jarva painotti, että vaikka henkilö olisi hyvä ohjaaja, hän ei välttämättä ole
hyvä kouluttamaan ryhmää. Varsinkin ryhmän ohjaamisessa pedagogisten taitojen osaaminen
on tärkeää. Jyväskylässä kouluttajat valitaan kilpailutuksen kautta. Jarva painottikin hyvän ja
laadukkaan kilpailutuksen merkitystä kouluttajien valinnassa.

”Hyvä ohjaaja ei välttämättä ole hyvä kouluttaja. Kouluttaminen vaatii pedagogi-
sia taitoja.”

Mahamud kokee, että ohjaajan korkeakoulututkinto auttaa eritasoisten osallistujien ohjaami-
sessa. Mikäli osallistujalla itsellään on taustalla korkeakoulututkinto, on hänen helpompi ottaa
opetusta vastaan henkilöltä, jonka koulutustausta on yhtä korkea tai korkeampi kuin itsellään.
Myös Lehtinen toi esille mentoreiden aikaisemmin hankkiman ohjaamiskoulutuksen ja -osaa-
misen tärkeyden.

Monikielisen yhteiskuntaorientaation ohjaamisen kulmakiviä on kielitaito. Ohjaajien on kyettävä ymmärtämään ja puhumaan kieltä, jota ohjauksessa käytetään. Kielitaidon lisäksi Mahamud painotti kulttuurien välistä ymmärrystä ja osaamista. Pelkällä kielitaidolla ei välttämättä päästä pitkälle, mikäli ohjaajalla ei ole ymmärrystä kulttuurista. Eri asiat voidaan käsittää eri tavoin, vaikka käytetään samaa kieltä. Kieliasiassa on kuitenkin otettava huomioon, kuten Lehtinen mainitsi, että kaikki eivät halua ohjausta samasta kulttuurista tai samasta kieliryhmästä tulevalta henkilöltä. Tällaisessa tilanteessa on varmistettava, että ohjaajan ja ohjattavien kielitaidot ovat riittävän hyvät ohjaamisen toteuttamiseen muulla, kuin äidinkielellä. Myös havainnointi ja työpajan keskustelut tukevat haastattelujen tuomia ajatuksia kielitaidon tärkeydestä.

Ohjaajan osaamisessa Mahamud painotti onnistuneen kotoutumisprosessin läpikäymistä. Ilman onnistunutta kotoutumisprosessia, ohjaajan voi olla vaikea asettautua osallistujien asemaan. Tämän lisäksi ohjaajan epäonnistunut kotoutumisprosessi saattaa vaikuttaa tapaan, jolla hän opettaa suomalaisesta yhteiskunnasta. Jarva taas nosti esille, että ohjaajan tulee jakaa suomalainen arvopohja. Samaa ajatusta jakoi yksi mentoreista. Hänen mielestään tulee varmistaa, että mentori/ohjaaja ymmärtää miten ja millaisilla arvoilla suomalainen yhteiskunta toimii. Hänen kokemuksensa mukaan osalle maahanmuuttajista on annettu virheellistä tietoa esimerkiksi viranomaistoiminnasta ja olisi erittäin tärkeää, että nämä virheelliset tiedot saataisiin korjattua ohjauksen avulla.

Haastattelussaan Lehtinen painotti, että puhuttaessa ohjaajien osaamisesta on tärkeää huomioida erot kotoutusmentoreiden sekä yhteiskuntaorientaatiokouluttajien välillä. Kotoutusmentoreiden tehtävänä on tukea mentoroitavia sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja Turun arkeen omakohtaisten kokemusten ja faktatiedon pohjalta. Koska mentoroinnissa pääpaino on henkilökohtaisten kokemusten jakamisessa, mentorikoulutuksen vaatimukset ovat suppeammat kuin yhteiskuntaorientaatiokouluttajien koulutuksessa. Yhteiskuntaorientaatiokouluttajilla on kotoutusmentoreita suurempi vastuu kotoutumisprosessista. Tämän takia heillä tulee olla laajempi osaaminen ja tieto suomalaisesta yhteiskunnasta, lainsäädännöstä ja yhteiskunnan tuottamista palveluista. Yhteiskuntaorientaatiokouluttajien koulutus on kattavampi mitä kotoutusmentoreiden. Eroista huolimatta sekä kotoutusmentorien että yhteiskuntaorientaatiokouluttajien työskentelyssä kielitaidolla, dialogisuudella ja onnistuneen kotoutumisprosessin läpikäymisellä on suuri merkitys.

6.6 Mentorien unelmien koulutus

Työpajassa osallistujat rakensivat unelmien koulutuksen kahdessa ryhmässä. Ryhmien ehdotuksille ei annettu rajoituksia vaan ryhmät saivat tuoda esille juuri ne asiat, jotka heidän mielestään olivat tärkeitä mentorointikoulutuksen aikana. Molemmat ryhmät nostivat esille face to face -koulutuksen merkityksen. Lähiopetuksen hyötyinä esille tuotiin muun muassa vuorovaihtus sekä kouluttajan, että muiden osallistujien kesken, käytännönläheisyys sekä verkostoituminen. Myös aikaisemmin tehdyt tutkimukset vahvistavat osallistujien mainitsema hyötyjä. Lähiopetuksessa ryhmäytyminen, verkostoituminen ja sitoutuminen parantuvat. Niiden lisäksi lähiopetuksessa voidaan hyödyntää käytännönläheisyyttä ja siihen liittyviä harjoituksia. (Heiniö, 2020; Keskikylä & Liiri, 2021, s. 31–33; Turun Sanomat, 2024.) Käytännönläheisyyden merkitys mainittiin molempien työpajaryhmien Unelmien koulutuksissa. Molemmat ryhmät toivoivat, että koulutuksen osana harjoiteltaisiin mentorointia koulutukseen osallistuvien kesken. Mentorit toivoivat, että koulutuksen aikana he saisivat pelata mentori-mentoroiiva-roolipelejä. Roolipelillä mentorit tarkoittivat sitä, että jokainen mentori saisi koulutuksen aikana mahdollisuuden toimia sekä mentorina että mentoroitavana. Heidän mielestään tällainen roolipeli tulisi olla pakollinen osa koulutusta. Roolinapelin avulla mentoreiden ymmärrys mentoroitavana olosta ja tarpeista kasvaa. Sen avulla mentorit pystyvät toimimaan parempina mentoreina.

Vaikka osallistujat painottivat lähiopetuksen tärkeyttä, myös hybridikoulutus koettiin toimivana koulutuksen järjestämistapana. Hybridikoulutuksen etuina joustavuus nousi korkeimmaksi. Hybridinä järjestetty koulutus mahdollistaa koulutukseen osallistumisen myös kiireinä hetkinä, koska koulutukseen voi osallistua kotoa tai muualta itselleen sopivasta paikasta. (Keskikylä & Liiri, 2021, s. 31.)

Molemmat ryhmät toivoivat, että koulutuksessa yhdistyisi erilaisia tapoja oppia. Koulutukseen haluttiin sekä formaalia, että informaalia oppimista. Osallistujien mielestä erilaiset oppimisen tavat tukevat toisiaan ja niiden avulla aiheista voidaan oppia monipuolisesti. Esimerkiksi vapaat kahvittelutapaamiset koettiin hyvänä vaihtoehtona. Niiden aikana asioista voi puhua rennommalla tavalla ja yhdistää siihen erilaisia asioita. Kahvi ja pieni naposteltava sekä mentorien yhteiset picnic-hetket olivat toivottuja molempien ryhmien osalta.

Itse koulutuksen sisältöön työpajanosallistujilla ei ollut paljon sanottavaa. Ryhmät toivoivat, että Stiglitz -malli käytäisiin läpi kahden koulutuspäivän aikana ja tämä onkin jo tällä hetkellä

käytäntönä. Sen lisäksi toinen ryhmä toivoi, että yksi koulutuspäivä kestäisi kaksi tuntia nykyisen neljän tunnin sijaan ja ryhmiä alkaisi joka toinen kuukausi. Tällä hetkellä uusi ryhmä aloitetaan joka kuukausi, vuorotellen englannin ja suomen kielellä. Toinen ryhmistä toivoi erillisiä koulutuksia yrittäjyydestä, verkostoitumisesta ja toinen ryhmä toivoi koulutusta kulttuurishokista ja sen käsittelystä sekä tapaamista kysymyksien ja ongelmien käsittelyyn.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Johtopäätöksissä käymme läpi kehittämistyömme kannalta tärkeimmät tulokset. Käymme tuloksia läpi oman osaamisemme, kokemuksiemme ja pohdintojemme kautta. Opinnäytetyömme tavoitteena oli Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen mentorointikoulutuksen nykytilan kuvaaminen, vahvuuksien ja kehityskohteiden tunnistaminen, äänen antaminen mentoreille sekä tuottaa konkreettisia suosituksia koulutuksen kehittämiseen. Näiden lisäksi selvitimme mitä monikielisen yhteiskuntaorientaation tulisi sisältää ja mikä yhteiskuntaorientaatio on tärkeää. Tulosten perusteella voidaan tehdä useita keskeisiä johtopäätöksiä, jotka ohjaavat mentorointikoulutuksen ja toiminnan jatkokehittämistä.

7.1 Kotoutumismentorien osaaminen ja sen varmistaminen

Sekä opinnäytetyömme tuloksien että oman kokemuksemme mukaan kotoutumismentorien osaamisen varmistaminen on keskeinen edellytys onnistuneelle mentoroinnille. On tärkeää pohtia, kuka on valmis toimimaan mentorina ja millä perusteilla mentoriksi valikoidutaan. Eriyisesti tilanteissa, joissa mentori on itse maahanmuuttajataustainen, on olennaista varmistaa, että hän on itse käynyt kotoutumisprosessin läpi onnistuneesti. Sekä Jarva, että Mahamud korostivat kotoutumisprosessin ja suomalaisen yhteiskunnan arvojen jakamista. Mikäli kotoutuminen on kesken tai prosessi on jollain tavalla epäonnistunut, se voi heijastua negatiivisesti myös mentorointiin. Tällöin on vaarana, että mentori vahvistaa mentoroitavalle kielteisiä asenteita suomalaista yhteiskuntaa kohtaan tai jakaa virheellistä tietoa sen toiminnasta ja palveluista. Myös Lehtinen painotti kotoutumismentorien osaamista ja sen varmistamista. Kotoutumismentorikouluttajan roolissaan hän on huolissaan osaamisen lisäksi myös mentoreiden motivaatiotasosta. Mikäli mentorilla ei ole motivaatiota osallistua vapaaehtoisin koulutuksen osiin eikä hyödyntää hankkeessa jo tarjolla olevia materiaaleja, hänen osaamisensa ei voi kehittyä. Kuten Lehtinen haastattelussaan kertoi, hän haastattelee kaikki omaan tiimiinsä kuuluvat koulutukseen osallistujat ja varmistaa heidän motivaationsa ja osaamisen tason.

Pohdittaessa kotoutumisprosessia ja sitä milloin mentori on valmis mentoroimaan, pääsimme kysymykseen; mistä voimme tietää milloin kotoutumisprosessi on onnistunut? Meillä molemmilla on kokemusta maahanmuuttajatyöstä ja olemme ohjanneet sekä juuri Suomeen tulleita ja täällä pidempään olleita. Jokaisella on oma polkunsä kotoutumisessa ja toisilla se on nopeampi, toisilla hitaampi. Emme koe, että onnistunut ja loppuun saatettu kotoutumisprosessi välttämättä

tarkoittaa sitä, että henkilön on oltava työelämässä tai koulutuksessa. Koemme, että mikäli henkilöllä on valmiudet sekä mahdollisuudet jompaankumpaan, hän on pitkällä kotoutumisprosessissaan. Ajattelempa, että kun henkilö on osallinen omassa elämässään, pystyy tekemään elämänsä liittyviä päätöksiä ja on osana tätä yhteiskuntaa, hänen kotoutumisprosessinsa on siinä vaiheessa, että hän pystyy mentoroimaan. Ollessaan osallinen omassa elämässään, henkilö on saanut oman elämän haltuunsa eikä ole enää täysin toisten avun alla, silloin hän pystyy antamaan tietoa ja jakamaan omia kokemuksiaan mentoroitavalle.

Mentorin omat kokemukset ja ymmärrys kotoutumisprosessista vaikuttavat merkittävästi siihen, miten hän pystyy tukemaan mentoroitavan sopeutumista yhteiskuntaan. Tulokset vahvistavat käsitystämme siitä, kuinka tärkeää on arvioida mentorin taustaa ja varmistaa, että hänellä on riittävästi valmiuksia toimia mentorina. Tämä on huomioitu myös Yhteisöllinen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeessa: vaikka henkilö olisi suorittanut mentorointikoulutuksen, mutta hänen osaamisensa ei arvioida riittäväksi, hänelle ei ohjata asiakkaita. Koulutuksen suorittamisen jälkeen hankkeen työntekijä arvioi henkilö valmis mentoroimaan. Mikäli osaaminen ei ole tarpeeksi vahvaa, kotoutumismentori voi kasvattaa osaamistaan esimerkiksi osallistamalla koulutuksen vapaaehtoisin osiin. (D. Lehtinen, henkilökohtainen tiedonanto, 21.3.2025.)

Kotoutumismentorina toimiminen edellyttää monipuolista osaamista, mutta ennen kaikkea vahvaa inhimillistä otetta ja kykyä kohdata toinen ihminen tasavertaisena. Tämän lisäksi kotoutumismentorin on oltava tietoinen omasta osaamisestaan ja oltava valmis Mentoroinnin ytimessä on kokemuseräinen tuki: mentori jakaa omia kokemuksiaan suomalaisesta yhteiskunnasta ja arjesta, auttaen näin uutta tulijaa ymmärtämään paikallisia käytäntöjä ja rakentamaan luottamusta uuteen ympäristöön. Tämän lisäksi kotoutumismentorin on oltava tietoinen omasta osaamisestaan, asiantuntijuudestaan sekä oltava valmis kehittämään niitä (Väkeväinen, 2023, s. 14). Mentoroinnin ytimessä on kokemuseräinen tuki: mentori jakaa omia kokemuksiaan suomalaisesta yhteiskunnasta ja arjesta, auttaen näin uutta tulijaa ymmärtämään paikallisia käytäntöjä ja rakentamaan luottamusta uuteen ympäristöön. Tämä eroaa esimerkiksi yhteiskuntaorientaatiokouluttajien roolista, jotka toimivat kouluttajina, kun taas mentorit ovat ensisijaisesti tukijoita ja rinnalla kulkijoita.

Mentorin keskeisiä tehtäviä ovat aktiivinen kuunteleminen, empaattinen kohtaaminen, rinnalla kulkeminen ja käytännön neuvojen antaminen. Käytännön tuki voi tarkoittaa esimerkiksi yhdessä asiointia viranomaispalveluissa, arjen tilanteissa auttamista tai erilaisten vaihtoehtojen

esittelemistä ja niiden pohtimista yhdessä. Noora Kiisken opinnäytetyössä nuorten maahanmuuttajien mentoroinnista nostettiin esille juuri viranomaispalveluihin tutustumisen tärkeys. Kiiski nosti esille myös sen, että mentorin tärkein tehtävä on mentoroitavan tutustuttaminen uuteen yhteiskuntaan. Antamalla tietoa ja vaihtoehtoja, mentoroitavalla on mahdollisuus tehdä ratkaisuja oman elämänsä kannalta. (Kiiski, 2017, s. 27–29.) Tärkeää on, että mentori rohkaisee ja motivoi mentoroitavaa kohti itsenäisempää toimijuutta. Kotoutumismentori ei ratkaise asioita hänen puolestaan.

Hyvä mentori osaa reflektoida omaa rooliaan ja on tietoinen omista asenteistaan ja kokemuksistaan. Olemalla tietoinen itsestään, mentoroija pystyy käyttämään omia vahvuuksiaan hyödyksi mentoroinnissa. Esimerkiksi hyvät tunnetaidot auttavat mentoria ymmärtämään mentoroitavan ajatuksia ja luottamuksen kasvaessa lukemaan hänen tunnetilojaan paremmin. Hän ymmärtää, että jokainen kotoutuja on yksilö, eikä omia kokemuksia voi suoraan yleistää. Kokemuksista voi kuitenkin rakentaa siltoja ymmärryksen tueksi, kun niitä hyödynnetään tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Hyvät tunne- ja sosiaaliset taidot antavat mentorille valmiuksia ymmärtää mentoroitavan yksilölliset tarpeet. (Takaisin opintoihin, 2021, s.10–16.)

Osaamisen varmistamisen näkökulmasta on tärkeää, että mentorilla on vähintään perustason ymmärrys ohjaamisesta ja vuorovaikutuksesta. Ohjaus- tai pedagoginen tausta tukee mentoria luomaan luottamuksellisen ja dialogisen suhteen mentoroitavaan sekä huomioimaan tämän yksilöllisen tilanteen. Pedagoginen osaaminen vahvistaa myös mentoreiden valmiuksia selkeään viestintään, kuuntelemiseen, palautteen antamiseen ja kulttuuriseen herkkyyteen, kaikki nämä ovat mentoroinnissa olennaisia taitoja.

Mentorin tiedollisen osaamisen tulee kattaa myös faktatieto suomalaisesta yhteiskunnasta ja palvelujärjestelmästä. Suomalaisen yhteiskunnan tapojen, elämäntavan ja kulttuurin oppiminen on osa kaksisuuntaista kotoutumista ja mentoroinnin lähtökohtia (Kotoutuminen.fi, 2021a). On tärkeää, että mentori jakaa oikeaa ja ajankohtaista tietoa, jotta mentoroitavat eivät omaksu virheellisiä käsityksiä esimerkiksi Kelan tai työllisyyspalvelujen toiminnasta. Kiisken opinnäytetyössä nuoret maahanmuuttajat painottivat erityisesti tiedon saamista työhön ja koulutukseen liittyvissä asioissa. (Kiiski, 2017, s. 29.) Myös kotoutumismentoroinnissa samojen aiheiden tärkeys on huomioitu. Mentoreille ja mentoroitaville kuitenkin painotetaan, että tarkoituksena ei ole työhakemusten ja ansioluetteloiden tekeminen vaan tiedon saaminen aiheista. Faktojen jakaminen ei korvaa inhimillistä tukea, mutta täydentää sitä olennaisesti. Myös omat kokemuk-

semme maahanmuuttajatyöstä osoittavat, kuinka suuri merkitys oikealla tiedolla on arjen sujuvuudelle ja kotoutumisen etenemiselle. Virheellisen tai vanhentuneen tiedon avulla mahdollisuus ongelmiin, esimerkiksi viranomaispalveluissa, kasvaa.

Lisäksi osaamisen varmistamisessa on tärkeää huomioida kulttuurinen osaaminen. Mikäli mentori ja mentoroitava jakavat saman kulttuuritaustan, ymmärrys syntyy usein luonnostaan. Kun taustat eroavat, korostuu mentorin kyky tunnistaa ja kunnioittaa kulttuurisia eroja, jotka voivat vaikuttaa esimerkiksi vuorovaikutukseen tai siihen, miten tieto otetaan vastaan. Esimerkiksi joissain kulttuureissa voi olla epäkohteliasta myöntää, ettei ole ymmärtänyt ohjeistusta – tällöin mentorin on osattava lukea tilannetta ja varmistettava, että viesti on mennyt perille. Mentoroinnissa on pysyttävä huomiomaan myös, onko mentoroitavan kulttuuri yksilö- vai yhteisökeskeistä. Mainitut voivat tuoda eroavaisuuksia siihen, miten mentoroitava käsittää ja sisäistää läpikäytyt asiat ja miten mentoroitava osaa tai pystyy tekemään päätöksiä omaa elämäänsä koskien. Mentorin tehtävänä onkin auttaa mentoroitavaa löytämään omat kykynsä. Tämä vaatii mentorilta vahvaa kulttuurillista osaamista. (Pehkonen, 2008, s. 10–12.) Kulttuurisensitiivisessä osaamisessa on pystyttävä ottamaan huomioon mentoroivan kulttuuri, mutta sitä ei saa korostaa liiaksi. Mentoroitava on ennen kaikkea kohdattava yksilönä. Erityisesti kansainvälisessä mentoroinnissa mentorin on kyettävä pohtimaan omia käsityksiään, asenteitaan, ennakkoluulojaan ja arvojaan.

Kaiken kaikkiaan mentorin taustan ja osaamisen merkitys on keskeinen tekijä mentorintisuhteen onnistumisessa. Laadukas mentorointi perustuu siihen, että mentori on hyvin valmistautunut, tiedostaa roolinsa, ymmärtää yhteiskuntaa ja sen palveluita, osaa kohdata ihmiset empaattisesti ja tunnistaa kulttuurisen moninaisuuden vaikutukset vuorovaikutukseen. Mentorointi on vuorovaikutussuhde, jossa mentoroitavan tarpeet otetaan huomioon. Kun mentorointi toteutetaan onnistuneesti, kaikki osa-alueet huomioon ottaen, se voi tarjota merkityksellistä tukea, matalalla kynnyksellä ja mahdollistaa onnistuneen kaksisuuntaisen kotoutumisen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2023e.)

Opinnäytetyön tuloksissa esiin tulleet huomiot mentorin taustan ja osaamisen merkityksestä tukevat vahvasti sekä omaa että tilaajan näkökulmaamme siitä, että mentoroinnin laatu paranee, kun mentori on hyvin valmistautunut ja kykenee huomioimaan moninaiset tarpeet ja tilanteet. Koska ohjaajien osaaminen nousi tärkeänä sekä aineistosta että omien kokemuksiemme perusteella, halusimme kehittää mentorien osaamisen arviointia ja varmistamista. Emme kuitenkaan

halunneet keskittyä arviointiin perinteisellä tavalla vaan loimme kotoutumismentoreille testin oman osaamisen arviointiin.

7.2 Dialogisuus ja vuorovaikutus mentoroinnissa

Opinnäytetyön tuloksissa esiin nousi dialogisuuden merkitys keskeisenä elementtinä onnistuneessa mentoroinnissa. Tämä on linjassa omien ajatustemme ja työkokemuksen kautta saamiemme kokemustemme kanssa. Dialogisuus ei ainoastaan perustu vuorovaikutukseen, vaan toimii myös kantavana periaatteena mentoroinnissa ja monikielisen yhteiskuntaorientaation edistämisessä. Dialogisuus on sekä kotoutumismentoroinnin että yhteiskuntaorientaation lähtökohta. Dialogisuus ei ole vain tiedon siirtämistä vaan toisen aitoa kuuntelua ja ymmärtämistä. Sen yksi tarkoitus onkin lisätä ymmärrystä dialogiin osallistuvien välillä. (Onnismaa, 2011; Ruurik, ym., 2018.) Vaikka mentorointi ei itsessään ole yhteiskuntaorientaatiota, on tärkeää huomioida, että mentoroinnissa edellytetään samankaltaista lähestymistapaa kuin yhteiskuntaorientaatiossa: tasavertaisuutta, kuuntelua ja mahdollisuuksia osallistua keskusteluun.

Dialogisuus on erityisesti maahanmuuttajien kohdalla tärkeää, sillä se luo mahdollisuuden aktiiviseen osallisuuteen ja vähentää ulkopuolisuuden kokemuksia. Mahdollistamalla ja tuemalla osallisuutta ihmisen hyvinvointi, motivaatio ja toimintakyky kasvavat. Kotoutumismentorointi tarjoaa erinomaisen matalankynnyksen palvelun, jonka avulla asiakkaalla on mahdollisuus vertaistukeen ja sen avulla asiakkaan luottamus yhteiskuntaan voi kasvaa. Osallisuuden avulla pystytään myös ehkäisemään yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. (Kotoutuminen.fi, n.d.-e; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.) On olennaista, että mentorointisuhteessa mentoroitavalle annetaan tilaa ja oikeus puhua omasta tilanteestaan ja kokemuksistaan, erityisesti niitä koskevissa aiheissa. Tällöin mentori ei vain opeta tai jaa tietoa, vaan toimii kuuntelijana ja tukijana, joka osaa kohdata mentoroitavan tarpeet ja kysymykset tasavertaisesti. (Onnismaa, 2011; Juusela, ym., 2000.)

Oma kokemuksemme tukee tätä näkemystä: erityisesti maahanmuuttajataustaiset asiakkaat ovat kokeneet positiivisena sen, että heidän mielipiteensä ja kokemuksensa on otettu huomioon ja heille on annettu mahdollisuus keskustella avoimesti. Omien mielipiteiden julki tuominen lisää mahdollisuutta omaan arkeensa vaikuttamiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024-d.) Tällainen lähestymistapa ei ainoastaan edistä mentoroinnin onnistumista, vaan se luo myös luottamuksellisen suhteen, joka on olennaista mentoroinnin onnistumiselle ja vaikuttavuudelle.

Mentoroinnissa ei siis tulisi antaa opetusta ylhäältä päin, vaan sekä mentori että mentoroitava tulisi asettaa tasavertaiselle viivalle. Tällöin molemmilla on mahdollisuus jakaa näkemyksiä, oppia toisiltaan ja tukea toisiaan prosessissa. Mentori ei ole vain ohjaaja, vaan myös oppija, joka tulee ymmärtämään mentoroitavan arkea ja kokemuksia syvällisemmin. Dialogisuus luo mahdollisuuden avoimeen ja rehelliseen vuorovaikutukseen, joka on tärkeää mentoroinnin onnistumiselle. Dialogisuuden pyrkimys onkin lisätä toisen näkemysten ymmärrystä (Ruurik, ym., 2018).

7.3 Yhteiskuntaorientaation merkitys ja sisältö

Haastattelujen perusteella yhteiskuntaorientaation merkitys nähtiin keskeisenä kotoutumisen tukemisessa. Sen koettiin edistävän arjen sujuvuutta ja vahvistavan ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta. Myös oikea-aikaisuus nousi tärkeäksi tekijäksi: mitä varhaisemmassa vaiheessa yhteiskuntaorientaatio toteutetaan, sitä todennäköisemmin voidaan ennaltaehkäistä virheellisten tietojen leviämistä ja väärinkäsitysten aiheuttamia ongelmia. Myös valtion teettämien tutkimusten mukaan yhteiskuntaorientaatio on erittäin tärkeä palvelu ja sen avulla maahanmuuttajan mahdollisuudet onnistuneeseen kotoutumiseen kasvavat. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2024, s. 19.)

Olemme täysin samaa mieltä siitä, että oikea-aikaisuus on merkittävä tekijä. Mitä nopeammin maahanmuuttaja saa käyttöönsä oikeaa ja ajankohtaista tietoa, sitä paremmin hän kykenee toimimaan uudessa ympäristössään. Samalla voidaan vähentää riskiä siitä, että epävirallinen tai vääristynyt tieto ohjaa hänen valintojaan. Monikielisen yhteiskuntaorientaation avulla maahanmuuttajalla annetaan mahdollisuus saada tietoa selkeästi jäsennehtynä omalla kielellään. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025c.) On kuitenkin tärkeää huomioida, että oikea-aikaisuus ei tarkoita samaa kaikille. Esimerkiksi henkilö, joka on saapunut Suomeen kriisi- tai konfliktialueelta, ei välttämättä ole heti valmis vastaanottamaan uutta tietoa. Tällöin orientaation ajoituksessa on tärkeää ottaa huomioon yksilön kokonaistilanne ja sopeutumisvalmius.

Käytännönläheisyys on kokemuksemme mukaan yksi yhteiskuntaorientaation tärkeimmistä elementeistä. Asiat toimivat Suomessa usein eri tavalla kuin lähtömaassa ja konkreettinen tieto voi merkittävästi helpottaa arjen hallintaa. Esimerkiksi mahdollisuus kohdata viranomaisia tai nähdä, missä heidän palvelunsa sijaitsevat, voi madaltaa kynnystä asioida tulevaisuudessa. Pelkkä teoreettinen tieto ei aina riitä, vaan tarvitaan konkreettisia esimerkkejä ja esitystapoja, jotka yhdistyvät arjen tilanteisiin. Tarkoituksena on, että yhteiskuntaorientaation läpi käytyään

maahanmuuttaja pystyy yhdistämään oppimansa tiedon oikeaan ja laajempaan asiayhteyteen. (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025c.) Myös oma kokemuksemme maahanmuuttajien kanssa työskentelyssä vahvistaa tätä. Tiedon yhdistäminen arjen tapahtumiin lisää asian ymmärrystä. Hyvänä esimerkkinä on suomen kielen opiskelu: miksi se on tärkeää ja mitä on mahdollista saavuttaa, jos opettelee kielen. Ilman tiedon yhdistämistä oikeaan kontekstiin, tiedosta ei ole maahanmuuttajalle riittävästi hyötyä. Omissa ohjaustöissämme edellä mainittu kielenoppiminen näkyy lähes päivittäin. Maahanmuuttajilla on tieto kielen oppimisen tärkeydestä, mutta he eivät aina osaa yhdistää sen tärkeyttä sen hyötyyn. Monet saattavat ajatella vain esimerkiksi kansalaisuuden saamista, mutta kielen osaaminen on osana laajempaa kontekstia. Osaamalla kielen, maahanmuuttajan työllistymisen mahdollisuudet paranevat, hän pystyy olemaan osallisena omassa elämässään sekä ymmärtämään yhteiskuntaa paremmin. Näihin ongelmiin mahdollista vastata onnistuneen yhteiskuntaorientaatio sekä kotoutumismentoroinnin avulla.

Opinnäytetyön menetelmien tuloksista kävi ilmi, että yhteiskuntaorientaation ja kotoutumismentoroinnin sisältö oli eri toimijoilla pääosin samankaltainen, eikä toteutustavalla, ryhmämuotoisella orientaatiolla tai mentorointipohjaisella tuella, nähty olevan ratkaisevaa eroa sisällön kannalta. Molemmissa tavoissa on omat vahvuutensa. Ryhmässä osallistuja voi oppia muiden kokemuksista ja tilanteista, mikä voi lisätä vertaistukea ja sosiaalisten verkostojen muodostumista. Ryhmämuotoisen toiminnan positiivisena puolena voidaankin nähdä keskustelu ja yhdessä ajattelu (Heikintalo, 2022). Ryhmä tarjoaa mahdollisuuden kuulla erilaisista näkökulmista ja elämäntilanteista, mikä voi laajentaa ymmärrystä ja vahvistaa tunnetta yhteisöllisyydestä. Ryhmässä ajatus siitä, että en ole ainoa, joka käy läpi tätä polkua, kasvaa. Ryhmämuotoisen yhteiskuntaorientaation avulla osallistujien on mahdollisuus verkostoitua ja kehittää omia yhteisö- ja vuorovaikutustaitojaan. Nämä taidot voivat auttaa myöhemmässä vaiheessa sekä opiskeluissa että työelämässä. (Heikintalo, 2022.)

Mentoroinnin etuna on henkilökohtaisempi ote. Vaikka kotoutumismentoroinnin pohjana käytetään Stiglitz -mallia, voidaan tapaamisten aikana läpi käytäviä asioita pohtia mentoroitavan tarpeiden kautta. Mentoroinnissa mentoroitavan tarpeet ja tilanne voidaan ottaa paremmin huomioon kuin ryhmämuotoisessa toiminnassa. Tämä luo mahdollisuuden räätälöidympään tukeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Mentoroitava voi puhua omasta tilanteestaan ja kysyä apua omiin tarpeisiinsa matalammalla kynnyksellä. Sekä mentori että mentoroitava saavat jakaa omia kokemuksiaan ja tunteitaan. Tämä voi lisätä mentoroitavan oloa siitä, että hän ei ole

yksin vaikka onkin uudessa maassa. (Helsingin yliopisto, n.d.) Mentoroinnissa vuorovaikutuksen merkitys on erittäin tärkeä; luottamuksen rakentaminen ja avoimuus ovat avain asioita (Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023e). Ketola toimii Turussa kotoutumismentorina ja on huomannut miten mentoroitavat uskaltavat kysyä omasta tilanteestaan ja vievät tietoa mentoroinnista myös lähipiirilleen. On hyvä myös muistaa, että Turussa mentorointi on kehitetty asiakaspalautteen perusteella: asiakkaat itse toivoivat yksilöllisempää tukea ja mahdollisuutta henkilökohtaiseen ohjaukseen. Mentoroinnista hyötyvät sekä mentori että mentoroitava; mentorointiprosessi kehittää molempia. Oman kokemuksemme ovat linjassa opinnäytetyöntuloksissa ja lähteistä esiin nousseiden asioiden kanssa. Työkokemuksemme maahanmuuttajien ohjaamisesta antaa hyvää kuvaa siitä miten paljon hyötyä mentoroinnilla sekä kahdenkeskisellä ohjauksella on. Henkilökohtaisen vertaistuki toimii mainiona hyvinvoinnin edistäjänä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että sekä yhteiskuntaorientaation että kotoutumismentoroinnin onnistumisessa keskeisiä ovat oikea-aikaisuus, käytännönläheisyys sekä yksilön tarpeiden huomioon ottaminen, toteutustavasta riippumatta.

7.4 Mentorointikoulutus ja sen kehittämistarpeet

Opinnäytetyön tulosten perusteella mentorointikoulutus toimii kokonaisuudessaan hyvin ja sen sisältö koettiin hyödylliseksi ja ajankohtaiseksi. Koulutuksessa käsitellään tärkeitä teemoja, ja sen toteutustapaa pidettiin onnistuneena. Erityisesti omien havaintojemme perusteella voimme nostaa esiin koulutuksen dialogisuuden ja vuorovaikutteisuuden, jotka ovat mentoroinnin onnistumisen kannalta keskeisiä. Kuten ylempänä todettiin, myös yhteiskuntaorientaatiossa dialogisuus nähdään tärkeänä lähestymistapana, ja onkin perusteltua olettaa, että dialoginen koulutustapa rohkaisee mentoreita soveltamaan samaa toimintamallia itse mentoroinnissa (Yhteiskuntaorientaatio.fi, 2025a).

Mentorointikoulutukseen nousi esiin muutamia kehittämistarpeita, joihin osaan on jo ehditty reagoida työpajan tulosten pohjalta. Koulutukseen osallistujat kaipasivat lisää selkeyttä koulutuksen rakenteeseen, esimerkiksi siihen, mitkä osiot ovat pakollisia ja mitkä vapaaehtoisia. Mentorit toivoivat selkeämpää ohjeistusta siitä, mitä heidän tulee suorittaa ennen kuin voivat aloittaa mentorina toimimisen. Tämän tueksi kehitämme opasta mentoreille, joka kokoaa yhteen koulutuksen rakenteen, mentorointiin tarvittavat taidot sekä itsearviointitestin oman osaamisen arvioimiseksi.

Mentorikoulutuksen kehittämisessä on kuitenkin otettava huomioon myös mentorien oma motivaatio. Jo tällä hetkellä koulutuksen pakolliset ja vapaaehtoiset osat, ohjeet ja materiaalit ovat kaikkien mentorien käytettävissä, mutta suuri osa mentoreista ei hyödynnä niitä. Lehtinen toi esille sitä, että mentorilla itsellään on oltava motivaatio osallistua vapaaehtoiisiin työpajoihin ja tapahtumiin sekä kehittää osaamistaan. Olemme Lehtisen kanssa samaa mieltä. Mielestämme mentorin on oltava halukas kehittymään ja löydettävä motivaatio siihen. Koemme erittäin positiivisena sen, että Lehtinen haastattelee Turun kaupungin tiimiin kuuluvat mentorit ja varmistaa heidän halukkuutensa kehittymiseen. Sen avulla Lehtinen pystyy varmistamaan mentorien osaamista ja tarjoamaan juuri heitä kiinnostavia koulutuksia ja työpajoja.

Tuloksissa toivottiin myös "tilanneharjoituksia", joissa koulutuksen aikana päästäisiin harjoittelemaan sekä mentorin että mentoroitavan roolia. Uskomme itsekkin, että tällaiset harjoitteet voisivat vahvistaa mentorin valmiuksia asettua mentoroitavan asemaan ja ymmärtää paremmin, millaista tukea ja ohjausta hän kaipaa. Samalla tämä lisää empatiaa ja kehittää vuorovaikutustaitoja, jotka ovat keskeisiä onnistuneessa mentoroinnissa. Tähän mentoreiden esille tuomaan ideaan olla mentorointikoulutuksessa jo otettu kantaa ja ”tilanneharjoitukset” ovat nyt osana koulutusta. Jokaisella mentorikoulutukseen osallistuvalla on mahdollisuus kokeilla mentoroitavana olemista. Harjoituspareja on mahdollista muodostaa koulutuksien yhteydessä sekä mentoreille suunnatussa suljetussa Facebook -ryhmässä. Hankepäällikkö kehitti ratkaisun, jolla voidaan varmistaa, onko mentori toiminut mentoroivan roolissa vai ei: mentoroitavana toiminut mentori saa itselleen mentorikaulalapun. Tämän avulla myös asiakkaat voivat varmistua siitä, että mentorilla on kokemusta mentoroitavana olemisesta.

Lisäksi koulutukseen toivottiin tasapainoa informatiivisten sisältöjen ja vapaamman keskustelun välillä. Tällainen yhdistelmä mahdollistaa sekä tiedon jakamisen että kokemusten vaihtamisen mentorien kesken. Mentoreiden välinen vuorovaikutus voi luoda verkostoja ja tukea arjen mentorointityötä. Keskustelutilanteissa jaettu kokemuseräinen tieto heijastuu suoraan mentoroitaviin ja voi lisätä tuen laatua ja osuvuutta. Jo tällä hetkellä jokainen mentorointikoulutus kerta sisältää keskustelua koulutuksen aiheista. Jokaisella koulutukseen osallistuvalla on mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Tämän lisäksi koulutukseen on palautteen perusteella lisätty vapaata keskustelua sisältäviä hetkiä, kuten yhteinen brunssi, jossa on mahdollista keskustella asioista epävirallisemmin.

Vaikka nykyinen koulutus tarjoaa hyvän yleiskuvan, tuloksissa nousi myös tarve syventää osaamista tietyistä teemoista, kuten esimerkiksi yrittäjyydestä, työelämästä ja verkostoitumisesta.

Näihin aiheisiin toivottiin erillisiä koulutuskokonaisuuksia tai teemakohtaisia koulutushetkiä, joiden avulla mentori voisi laajentaa tietopohjaansa entisestään ja tarjota entistä laadukkaampaa tukea. Koulutuksen vapaaehtoisissa osissa on jo tälläkin hetkellä koulutuksia erilaisista teemoista kuten tekoälyn käyttämisestä työhaussa. Osa mentoreista ei halua osallistua vapaaehtoisiin koulutuksiin. Tämän takia mentorin oma motivaatio onkin osaamisen kehittämisessä kaiken lähtökohta, kuten Lehtinen sanoi. Mentorointikoulutuksen ei ole tarkoitus tarjota kattavaa asiantuntijuutta kaikista mahdollisista teemoista, vaan sen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa mentorin valmiuksia ohjata mentoroitavaa etsimään tietoa oma-aloitteisesti ja luotettavista lähteistä.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että mentorointikoulutuksen perusta on vahva, mutta siihen liittyy kehittämismahdollisuuksia, joiden kautta koulutuksesta voidaan tehdä vielä selkeämpi, syvempi ja käytännönläheisempi. Kehittämistyönä laadittava Selkokielineen opas kotoutumismentoreille vastaa näihin tarpeisiin tarjoamalla käytännön työkaluja ja ohjeita mentorin polun tueksi.

8 TUOTOS

Kehittämistyömme konkreettisena tuotoksena laadimme oppaan kotoutumismentoreille, joka löytyy liitteistä kohdasta 1. Oppaan sisältö. Opas syntyi kerätyn aineiston, ajankohtaisen tietoperustan ja omien kokemustemme pohjalta vastauksena tarpeeseen tukea mentoreita selkeällä ja helposti lähestyttävällä materiaalilla. Sen tavoitteena on toimia käytännönläheisenä työkaluna mentorien koulutuksen ja käytännön työn tueksi sekä antaa mentorille mahdollisuus oman osaamisen arviointiin.

Oppaassa esitellään tiiviisti hanketta, sen tavoitteita sekä kotoutumismentoroinnin merkitystä osana maahan muuttaneiden kotoutumista. Erityisenä painotuksena on mentorin rooli arjen tukihenkilönä, joka toimii siltana uuteen yhteiskuntaan ja sen järjestelmiin. Oppaassa avataan mitä hyvä kotoutumismentorointi on ja nostetaan esiin tärkeä teema kotoutumismentorin oman jaksamisen tukemisesta; vastuullinen vapaaehtoistyö edellyttää myös omasta hyvinvoinnista huolehtimista.

Oppaaseen on lisätty koulutuksen check-lista koulutuksen osista. Tämän avulla koulutukseen osallistuvien on helppo seurata mitkä koulutuksen osia he ovat suorittaneet ja mitä heillä on suorittamatta. Check-lista on vastaus työpajassa esiin tulleeseen toiveeseen koulutuksen selkeyttämisestä. Check-listan lisäksi oppaaseen on lisätty syvempää tietoa kehittämistyön aineistossa esiin tulleista aiheista, kuten dialogisuuden tärkeydestä sekä mentoroinnissa että yhteiskuntaorientaatiossa. Koska oppaan tarkoitus on selkeyttää ja antaa nopea kuva koulutuksesta, mentoroinnista sekä omasta jaksamisesta, oppaaseen on lisätty valikoituja lukuvinkkejä mentorointiin ja omaan jaksamiseen liittyen. Mentorit voivat tutustua materiaaleihin niin halutesaan ja niiden avulla syventää omaa osaamistaan. Yhtenä oppaan osana ovat linkit tärkeisiin viranomaispalveluihin. Ne auttavat mentoria antamaan mentoroitavalla oikea-aikaista tietoa ja suuntaamaan mentoroitava oikeiden palveluiden pariin.

Koska mentorien osaaminen nousi yhtenä tärkeänä osa-alueena kehittämistyön aineistosta, halusimme antaa keinon osaamisen varmistamiseen. Yhtenä oppaan keskeisenä osiona toimii oman osaamisen arviointi -testi, joka on suunniteltu mentorin itsearviointin tueksi. Esimerkki kuva oman osaamisen arviointi -testistä löytyy liitteistä kohdasta 2. Testin tarkoituksena ei ole mitata osaamista perinteisin keinoin vaan tarjota mentoreille mahdollisuus tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Testin avulla mentori voi myös pohtia, mihin koulutuksen vapaaehtoiseihin osa-alueisiin hänen olisi hyödyllistä osallistua tai mihin hän kaipaa lisää tukea.

Testi koostuu sekä monivalintakysymyksistä, avoimista kysymyksistä sekä case-tyyppisistä tehtävistä. Monivalintakysymykset käsittelevät mentoroinnin viitekehystenä toimivaa Stiglitz-mallia, tietosuojakäytäntöjä sekä mentorointia. Case-tehtävissä mentori pääsee harjoittelemaan päätöksentekoa ja mentoroitavan ohjaamista kuvitteellisten asiakastilanteiden kautta. Testin lopuksi mentoria kannustetaan reflektoimaan oppimaansa ja pohtimaan oppimistarpeitaan avoimien kysymysten avulla. Sekä avoimet kysymykset että case-tehtävät voivat toimia keskustelun avaajina koulutuksen yhteydessä. Testissä monivalintakysymykset pisteytetään ja vastaamisen jälkeen vastaaja näkee oikeat vastaukset. Avoimia kysymyksiä ja case-tehtäviä ei pisteytetä. Testin suorittaminen tai suorittamatta jättäminen ei vaikuta mentorointikoulutuksen suorittamiseen. Testi on mentorin oma työkalu. Kokonaisuutena opas tukee mentorien osaamisen vahvistamista ja lisää heidän toimijuuttaan. Se tarjoaa kuvan mentorointikoulutuksesta ja antaa käytännönläheisiä esimerkkejä mentoroinnista. Oppaan avulla mentori voi suunnitella ja kehittää omaa toimintaansa.

Opinnäytetyön tulokset ja tuotettu opas voidaan julkaista julkisesti, jotta niitä voidaan hyödyntää myös muissa hankkeissa ja organisaatioissa. Julkaisemalla työn tuotokset avoimesti edistetään hyvien käytäntöjen levittämistä ja tuetaan mentorointikoulutuksen sekä yhteiskuntaorientaation kehittämistä laajemmin. Avoimuus lisää työn vaikuttavuutta ja mahdollistaa sen käytön kotoutumisen tukena myös muilla toimijoilla.

9 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessin evaluointi on tärkeä osa kehittämistyötä, sillä sen avulla voidaan arvioida työn tavoitteiden toteutumista, prosessin sujuvuutta ja lopputulosten merkitystä. Tässä luvussa tarkastellaan, kuinka opinnäytetyö onnistui suunnitellusti, millaisia vaikutuksia sillä voi olla käytännön toimintaan sekä miten työ tukee laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lisäksi arvioidaan parityöskentelyn toimivuutta osana prosessia. Opinnäytetyön prosessin onnistumista arvioitiin koko opinnäytetyön prosessin ajan. Sitä arvioitiin sekä opinnäytetyöntekijöiden, että Yhteisöllisen kotoutumisen startti –hankkeen työntekijöiden toimesta.

Kehittämistyön vaikutus heijastuu suoraan mentoreiden koulutukseen ja mentoreiden tapaan ohjata sekä neuvoa asiakkaitaan. Kehittämistyömme antoi hankkeen kotoutumismentoreille mahdollisuuden osallisuuteen ja mentoritoiminnan sekä mentorikoulutuksen kehittämiseen. Yhteiskunnallisella tasolla vaikutus heijastuu onnistuneen mentoroinnin kautta mentorointiasiakkaiden elämään sekä heidän kotoutumisensa prosessiin. Vaikutuksia voidaankin arvioida esimerkiksi onnistuneiden mentorointien kautta.

Opinnäytetyön avulla saadaan lisää tietoa mentoroinnista ja monikielisestä yhteiskuntaorientaatiosta. Saatu tieto ei jää ainoastaan tilaajan käyttöön, vaan tietoa voidaan jakaa myös muille monikielistä yhteiskuntaorientaatiota järjestäville tahoille. Jaetun tiedon avulla yhteiskunnallinen vaikutus ei jää ainoastaan Turkuun vaan se leviää muillekin kunnille. Opinnäytetyön tuloksena saadut onnistumiset sekä mahdolliset epäonnistumiset auttavat muitakin toimijoita kehittämään omaa toimintaansa. Onnistunut yhteiskuntaorientaatio lisää onnistuneen kotoutumisen mahdollisuuksia ja sen avulla yhteiskuntaan saadaan lisää motivoituneita ja osallistuvia ihmisiä. Yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan arvioida esimerkiksi sillä, ottavatko muut toimijat opinnäytetyön tulokset huomioon oman toimintansa kehittämisessä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Turun kaupungin Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeessa toteutettavaa mentorointikoulutusta. Kehittämistyö kohdistui erityisesti siihen, miten mentorointia voidaan toteuttaa laadukkaasti ja mielekkäästi yhteiskuntaorientaation kontekstissa. Vaikka työ ei suoraan kohdistunut yhteiskuntaorientaation kokonaisuuteen, se nosti esiin useita siihen liittyviä huomioita, jotka voivat tukea orientaation suunnittelua ja toteutusta laajemmin.

Kehittämistyössä hyödynnettiin useita tiedonkeruumenetelmiä, jotka tukivat moniäänistä ja käytännönläheistä tarkastelua. Aineistoa kerättiin asiantuntijahaastatteluilta, benchmarkkauksella, työpajatyöskentelyllä sekä arvostavalla haastattelulla opinnäytetyön tilaajan kanssa. Lisäksi yksi mentori halusi antaa palautetta nimettömästi mentorikoulutuksen sisällöstä. Aineisto analysoitiin laadullisesti teemoittelemalla, ja analyysissä nousi esiin keskeisiä teemoja, kuten nykyinen mentorointikoulutus, hyvä ohjaus ja mentorointi, yhteiskuntaorientaation haasteet, mentorien osaaminen ja toiveet unelmakoulutuksesta. Nämä teemat tarjosivat vahvan pohjan kehittämisehdotusten muodostamiselle ja osoittivat, että valitut menetelmät tukivat hyvin työn tavoitteita (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Opinnäytetyöprosessi eteni suunnitellussa aikataulussa ja yhteistyö tilaajan kanssa sujui. Tilaa-jan osallistuminen kehittämisprosessiin toi työhön käytännön näkökulmaa ja lisäsi sen hyödynnettävyyttä. Kehittämis ehdotukset muodostuivat aineiston ja asiantuntijatiedon pohjalta ja ne tarjoavat tilaajalle konkreettisia keinoja mentorointikoulutuksen jatkokehittämiseen. Vaikka kehittämistyö rajautui yksittäiseen hankkeeseen, sen tuloksia voidaan hyödyntää myös muissa kunnissa tai toimijoissa, jotka toteuttavat vastaavaa koulutusta.

Kehittämistyöllä voi olla vaikutusta myös laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Laadukas mentorointi tukee maahan muuttaneiden osallisuutta ja kotoutumista, mikä voi ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä yhdenvertaisuutta palvelujärjestelmässä (TEM, 2021). Opinnäytetyön kautta esiin nousseet haasteet, kuten hybriditoteutuksen toimimattomuus, osallistujien digiosaamisen vaihtelu ja kuntien yhteistyön rajat, tarjoavat arvokasta tietoa yhteiskuntaorientaation kehittämiseen tulevaisuudessa, etenkin kun toiminnasta tulee osa työllisyyspalveluiden velvoittavaa kokonaisuutta.

Parityöskentely sujui koko prosessin ajan rakentavasti ja tavoitteellisesti. Työskentely perustui jaettuun vastuuseen, avoimeen kommunikaatioon ja toisen osaamisen arvostamiseen. Parityö mahdollisti tehtävien ja näkökulmien monipuolisen jakamisen ja toi työhön lisää syvyyttä. Työskentely oli sujuvaa ja antoisaa ja se vahvisti ammatillista yhteistyökykyä sekä yhteisen lopputuloksen tavoittelua. Parityöskentely tuki työn laadukasta etenemistä ja toi siihen lisäarvoa koko prosessin ajan. Opinnäytetyön toteutuksessa kummallakin tekijällä oli omat vastuualueensa, mutta koko prosessin ajan työtä tehtiin tiiviissä yhteistyössä ja jatkuvassa vuoropuhelussa. Vaikka vastuuta oli jaettu, molemmat antoivat panostuksensa kaikkiin opinnäytetyön osa-alueisiin. Al-Janabilla oli päävastuu tietoperustan laatimisesta. Menetelmien suunnittelu ja

toteutus tehtiin yhdessä, mutta niiden kirjoittaminen jaettiin: Al-Janabi perehtyi benchmarkkukseen ja kirjoitti siihen liittyvän osan ja Ketola muut menetelmät. Ketolalla oli päävastuuaineiston analysoinnista, sen jäsentelystä ja kirjoittamisesta. Johtopäätökset pohdittiin ja kirjoitettiin yhdessä. Työhön sisältyvän oppaan rakenne pohjautuu Ketolan aiemman opinnäytetyön tuotoksen pohjaan, jota muokattiin yhdessä; varsinaisesta oppaan muokkauksesta vastasi Al-Janabi. Oppaan sisältö tuotettiin yhteisesti. Lisäksi Ketola laati oppaassa olevan Oman osaamisen arviointi -testin yhteisen suunnitelman pohjalta.

Kaiken kaikkiaan kehittämistyö toimi tarkoituksenmukaisena ja konkreettisena lähtökohtana, jonka pohjalta Turun kaupungin Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hankkeen mentorikoulutusta voidaan kehittää edelleen. Samalla työ nosti esiin tekijöitä, jotka tukevat yhteiskuntaorientaation suunnittelua ja toteutusta laajemminkin. Työ voi toimia esimerkkinä siitä, miten osallistavalla ja käytännönläheisellä kehittämisotteella voidaan tuottaa arvokasta tietoa sekä tilaajalle että laajemmalle kotoutumisen kentälle.

Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke on vasta alussa. Hankkeen aikana kehittämistyötä on tehty hankkeen alusta asti ja kehittämistyö tulee jatkumaan edelleen. Tämä osoittaa sen, että mentorityön ja mentorikoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta tarkastellaan ja kehitetään aktiivisesti ja tavoitteellisesti. Hankkeessa otettiin kantaa opinnäytetyön avulla esiin tulleisiin tuloksiin ja niiden pohjalta mentorikoulutusta lähdettiin heti kehittämään. Hankepäällikkö ja kouluttaja kehittävät koulutusta työpajassa esiin tulleiden asioiden pohjalta ja tarkoituksena on, että uudistukset tulevat voimaan kesän jälkeen. Koulutukseen tullaan lisäämään pakollisia osia ja koulutuskertojen pituudessa on otettu mentoreiden toiveet huomioon. Tämä osoittaa sen, että kehittämisessä otetaan huomioon osallistujien mielipiteet sekä koulutuksen ja hankkeen tavoitteet. Hanketyö sekä kouluttajan ja hankepäällikön hyvin toimiva yhteistyö mahdollistavat kehittämisen ja uusien ideoiden testaamisen nopealla aikataululla. Koulutuksen kehittämisen lisäksi tilaaja ottaa tuottamamme oppaan ja oman osaamisen arviointi -testin pakolliseksi osaksi koulutusta. Tilaajan palaute tuotoksesta oli erittäin positiivista.

Yhtenä jatkokehittämisideana ajattelimme testin muokkaamista perinteisesti arvioivaan suuntaan tai oman osaamisen arviointi -testin lisäksi toista testiä. Perinteisesti arvioiva testi voisi helpottaa hankkeen työntekijöiden päätöstä siitä, voiko koulutuksen suorittaneelle kotoutumismentorille ohjata asiakkaita vai ei. Tämänkään testin tarkoituksena ei olisi olettaa, että kotou-

tumismentorin osaaminen on samalla tasolla yhteiskuntaorientaatiokouluttajien kanssa vaan antaa hankkeen työntekijöille varmistus siitä, että koulutuksen suorittanut mentori on sisäistänyt koulutuksessa läpi käytävät asiat.

LÄHTEET

- Abdulla, A. (2017). Readiness or resistance? - *Newly arrived adult migrants' experiences, meaning making, and learning in Sweden*. Haettu 6.5.2025 osoitteesta <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2%3A1156476/FULLTEXT01.pdf>
- Arnkil, T. & Seikkula, J. (2021). *Dialoginen kehittäminen: Osallistuminen muutokseen*. Gaudeamus.
- Asikainen O., & Östergård-Tulonen H. (2022). ”Mentoroinnista hyötyy niin paljon, kuin sille itsestään antaa”. [Amk-opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/783404/Asikainen_Outi_Ostergard-Tulonen_Henrietta.pdf?sequence=2
- Heikintalo, N. (30.11.2022). *Hyvä ryhmä, parempi mieli*. Haettu 23.5.2025 osoitteesta <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/hyva-ryhma-parempi-mieli/>
- Heiniö, S. (25.8.2020). *Eri opetusmuotojen vahvuudet kannattaa huomioida myös etäopetuksessa*. Haettu 29.4.2025 osoitteesta <https://esignals.fi/kategoria/opiskelu/eri-opetusmuotojen-vahvuudet-kannattaa-huomioida-myos-etaopetuksessa/>
- Helsingin kaupunki. (2019). *Kotouttamistoimenpiteet voivat vahvistaa maahanmuuttajien syrjäytymistä*. Haettu 23.1.2025 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyva-yhteiskunta/kotouttamistoimenpiteet-voivat-vahvistaa-maahanmuuttajien-syrjaytymista>
- Helsingin yliopisto. (n.d.). *Mitä on mentorointi?*. Haettu 24.1.2025 osoitteesta <https://blogs.helsinki.fi/mentorointi/mita-on-mentorointi-3/>
- Hiltunen, K. (2016). *Luottamuksellisen ohjaussuhteen rakentamiseen työvälineet etsivässä nuorisotyössä*. [Amk-opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114250/Hiltunen_Kimmo.pdf?sequence=1
- Jaakkola, M., Karmela, L., Kosonen, L & Matinheikki-Kokko, K. (1994). *Maahanmuuttajat: Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Joona. (2015). Benchmarkkauksen hyödynnettävyys. *Mitä on benchmarking? Miten sitä voidaan hyödyntää?* Haettu 25.1.2025 osoitteesta

<http://benchmarkkaus.blogspot.com/2015/05/mita-on-benchmarking-miten-sita-voidaan.html>

Julkari.fi. (2009b). *Stiglitzin komissio paaluttaa yhteiskuntien edistyksen ja hyvinvoinnin mitaamisen tämän päivän maailmaan*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101646/simpura.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Julkari.fi. (2020a). *Eriarvoisuuden tila Suomessa*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144447/Eriarvoisuus2020_web2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juusela, T., Lillia, T. & Rinne, J. (2000). *Mentoroinnin monet kasvot*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Jyvaskyla.fi. (2024). *International House Jyväskylä*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/tyo-ja-yrittaminen/international-house>

Jyväskylän yliopisto. (n.d). *Haastattelut*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Etnografia. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>

Kärkkäinen, K., Luosujärvi, M. (2020). *Yhteisöllinen kehittämisprosessi Sininauha Oy:n päih-teettömässä asumisyksikössä*. [AMK-opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334046/Opinnaytetyo%20Karkkainen_Kaisa%20Luosujarvi_Maria.pdf?sequence=2&isAllowed=y

KEHA-keskus. (n.d.). *Kotoutumisen edistäminen KEHA-keskuksessa*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.keha-keskus.fi/kotoutumisen-edist%C3%A4minen>

Keskikylä, I. & Liiri, L. (2021). *Hybridiopetus korkeakouluissa*. [Progradu -tutkielma, Turun Yliopisto]. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/153167/Liiri_Linda-Juulia_Keskikyla_Inka_Opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Keskinen, S. (2022). *Vertaistuen vaikutukset kotoutumisen tukemisessa*. Teoksessa: Kotoutumisen moniäänisyys. Gaudeamus.

Ketola, E. (2021). *Ongelmia yrittäjyydessä. Maahanmuuttajataustaisten neuvonta. Opas ammattilaiselle.* [Amk-opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021092117943>

Kiiski, N. (2017). *Turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista Amigo-hankkeessa.* [Amk-opinnäytetyötä, Metropolia ammattikorkeakoulua.] Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/125778/kiiski_noora.pdf?sequence=1

Kotoutuminen.fi. (2021). Mauno-koulutus. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/mauno>

Kotoutuminen.fi. (2021a). *Kotoutuminen on kaksisuuntaista.* Haettu 27.4.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/kaksisuuntainen-kotoutuminen-selkosuomi>

Kotoutuminen.fi. (2021b). *Maahanmuuttajien tilanteet erilaisia ja eriarvoisia.* Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/maahanmuuttajien-tilanteet>

Kotoutuminen.fi. (2021c). *Maahanmuuttajien työmarkkina-asema valtaväestöä heikompi.* Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/maahanmuuttajien-tyomarkkina-asema>

Kotoutuminen.fi. (2023d). *Syrjintä ja yksinäisyys vaikuttavat maahanmuuttaneiden hyvinvointiin.* Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/-/syrjinta-ja-yksinaisyys-vaikuttavat-maahanmuuttajien-hyvinvointiin-suomessa>

Kotoutuminen.fi. (n.d.-e). *Osallisuutta edistävät ja syrjäytymistä ehkäisevät hankkeet.* Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/hankkeet-osallisuus-ja-syrjaytymisen-ehkaiseminen>

Kotoutuminen.fi. (n.d.-f). *Monikielinen yhteiskuntaorientaatio.* Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/koto24-monikielinen-yhteiskuntaorientaatio>

Kuntalehti. (2024). *Miten maahanmuuttajat viihtyisivät paremmin omassa kunnassa?.* Haettu 24.1.2025 osoitteesta <https://kuntalehti.fi/uutiset/miten-maahanmuuttajat-viihtyisivat-paremmiin-omassa-kunnassa-alueutkija-timo-aro-vastaa-myos-siihen-miten-kuntapaattajat-voisivat-edistaa-syntyvyytta/>

Lahtinen, K. & Kuusiholma, T. (n.d.). *Omalla kielellä alkuun.* Töihin Suomeen -hanke. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/159023/Omalla%20kielella%cc%88%20alkuun%20pieni.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Laine, E. (2007). *Benchmarking-menetelmän hyödyntäminen yrityksen energianhallinnan työkalun toteutuksen suunnittelussa*. (Amk-opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu). Theseus. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/11265/2008-02-26-12.pdf?sequence=1>

Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023). Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230681>

Lehtinen Deena. (2024). *Stiglitzin hyvinvointimalli* (FI & ENG) [Ei julkaistu].

Mtvuutiset.fi. (2022). *Syrjintä työelämässä vaikeuttaa maahanmuuttajanaisten kotoutumista*. Haettu 23.1.2025 osoitteesta <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/syrjinta-tyoelamassa-vaikeuttaa-maahanmuuttajanaisten-kotoutumista/8579274>

Muotio, L. (27.1.2022). *Havainnointi aineistonkeruu menetelmänä*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.muotoilu.info/index.php/tutkiva-muotoilu/metodit/havainnointi-aineistonkeruumenetelmana/>

Näpärrä, L. (12.4.2017). *Haastattelun lajityypit*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://spoken.fi/haastattelun-lajityypit/>

Öfversten, M. (2021). *Kutsu myönteiseen muutokseen. Arvostava haastattelu kehittämisen välineenä kolmannella sektorilla*. (Amk-opinnäyte, Humanistinen ammattikorkeakoulu). Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/509044/%C3%96fversten_Marika.pdf?sequence=2

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro oy.

Onnismaa, J. (2011). *Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Pehkonen, A. (2008). *Mentorointi maahanmuuttajan ammatillisen kehittymisen välineenä*. Siirtolaisuus – Migration.

- Ruurik, H., Poutanen, P. & Ståhle, P. (26.11.2018). *Mikä tekee dialogin: Dialogisin vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset*. Haettu 23.5.2025 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). *Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto Tampereen yliopisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. *Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu 26.1.2025 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Sitra.fi. (2013). *Kohti kestäväää hyvinvointia*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Kohti_kestavaa_hyvinvointia.pdf
- Sjöblom-Immola, H. (2006). *Maahanmuuttajat Turussa yrittäjinä ja palkansaajina*. Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Työministeriö
- Stat.fi. (2009a). *Stiglitzin komitea: Yksi luku ei riitä hyvinvoinnin mittariksi*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta https://stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-11-10_001.html
- Stat.fi. (2022b). *Miten mitata talouden menestystä? Bkt puolustaa paikkaansa, mutta muita näkökulmia tarvitaan*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/miten-mitata-talouden-menestysta-bkt-puolustaa-paikkaansa-mutta-muita-nakokulmia-tarvitaan>
- Takaisin opintoihin. (2021). *Vertaismentorina korkeakoulussa*. Haettu 22.5.2025 osoitteesta https://www.nyyti.fi/wp-content/uploads/Mentorin_opas_2021_FINAL-1.pdf
- TEM – Työ- ja elinkeinoministeriö (2022). *Kotouttamisen kokonaisarviointi*. Valtioneuvoston julkaisuja.
- TEM. (2021). *Kotouttamisen osaamiskeskus – Yhteiskuntaorientaation kehittäminen*. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Terhi Mäkinieni. (n.d). *Menetelmät*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <http://www.terhimakiniemi.fi/menetelmat.htm#arvostava>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021a). *Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Käsitteet*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023e). *Kansallinen tuki ja verkostot*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/kansallinen-tuki-ja-verkostot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024b). *Kotoutuminen ja osallisuus*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024c). *Koulutus ja kielitaito*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://thl.fi/fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/koulutus-ja-kielitaito>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024d). *Yhdenvertaisuus ja syrjintä*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://thl.fi/fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>

Tilastokeskus.fi. (2021a). *Ulkomaan kansalaiset*. Haettu 22.1.2025 osoitteesta <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>

Tilastokeskus.fi. (2024). *Maahanmuuttojen määrä ennätysuuri Suomessa vuonna 2023*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://stat.fi/julkaisu/clmixlq2e5fnt0bw60d412t7g>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (3. uud. laitos). Helsinki: Tammi

Turun kaupunki (n.d.-a). *Monikielinen neuvonta ja ohjaus*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://www.turku.fi/kotoutumispalvelut/monikielinen-neuvonta-ja-ohjaus>

Turun kaupunki (n.d.-b). *Kotoutumispalvelut*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://www.turku.fi/kotoutumispalvelut>

Turun kaupunki (n.d.-c). *Verkostolla töihin*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://www.turku.fi/projekti/verkostolla-toihin>

Turun kaupunki (n.d.-d). *Maahanmuuttajanaisten työllistymisen esteiden madaltaminen Turun seudulla*. Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://www.turku.fi/projekti/maahanmuuttajanaisten-tyollistymisen-esteiden-madaltaminen-turun-seudulla>

Turun kaupunki (n.d.-e). Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS-hanke). Haettu 13.2.2025 osoitteesta <https://www.turku.fi/projekti/yhteisollisen-kotoutumisen-startti-yks-hanke>

Turun kaupunki. (2018). *Turun kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma*. Haettu 22.1.2025 osoitteesta <https://ah.turku.fi/kh/2018/1119025x/Images/1662398.pdf>

Turun sanomat. (11.3.2024). *Lähiopetuksen riittävyys turvattava etäilystä huolimatta*. Haettu 29.4.2025 osoitteesta <https://www.ts.fi/puheenvuorot/6267494>

Turun Sanomat. (2017). *Maahanmuuttajat ja suomalaissyntyiset asuvat Turussa usein omilla alueillaan*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://www.ts.fi/uutiset/3485398>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2024). *Selvitysmonikielisen yhteiskuntaorientaation toteuttamisvaihtoehtoista ja kehittämistarpeista*. Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.). *Maahanmuuttajien kotoutuminen edellyttää yhdenvertaisuutta ja yhteistyötä*. Haettu 26.1.2025 osoitteesta <https://tem.fi/maahanmuuttajien-kotouttaminen>

Väkeväinen, T. (2023). *Mentorointi osaamisen kehittämisen tukena sosiaali- ja terveysalalla. Integroiva kirjallisuuskatsaus*. [Yamk-opinnäytetyö, LAB-ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/806608/Vakevainen_Tiia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Valtioneuvosto. (2024a). *Selvitys: Monikielinen yhteiskuntaorientaatio vaatii kuntien välistä yhteistyötä*. Haettu 24.1.2025 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/56901608/selvitys-monikielinen-yhteiskuntaorientaatio-vaatii-kuntien-valista-yhteistyota>

Valtioneuvosto. (2024b). *Asetus maahanmuuttajien monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällöstä ja toteuttamisesta annettiin*. Haettu 21.5.2025 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/asetus-maahanmuuttajien-monikielisen-yhteiskuntaorientaation-sisallosta-ja-toteuttamisesta-annettiin>

Valtioneuvoston kanslia. (2011). *Bkt ja kestävä hyvinvointi*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79367/R1211_Bkt%20ja%20kest%C3%A4v%C3%A4%20hyvinvointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhteiskuntaorientaatio.fi. (2025a). *Monikielinen yhteiskuntaorientaatio*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/>

Yhteiskuntaorientaatio.fi. (2025b). *Yhteiskuntaorientaation merkitys*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/yhteiskuntaorientaation-merkitys/>

Yhteiskuntaorientaatio.fi. (2025c). *Yhteiskuntaorientaation sisältö*. Haettu 25.1.2025 osoitteesta <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/yhteiskuntaorientaation-sisalto/>

Yhteiskuntaorientaatio.fi. (2025d). *Uusi hanke kouluttaa yhteiskuntaorientaation kouluttajia*. Haettu 29.4.2025 osoitteesta <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/2024/05/23/uusi-hanke-kouluttaa-yhteiskuntaorientaation-kouluttajia/>

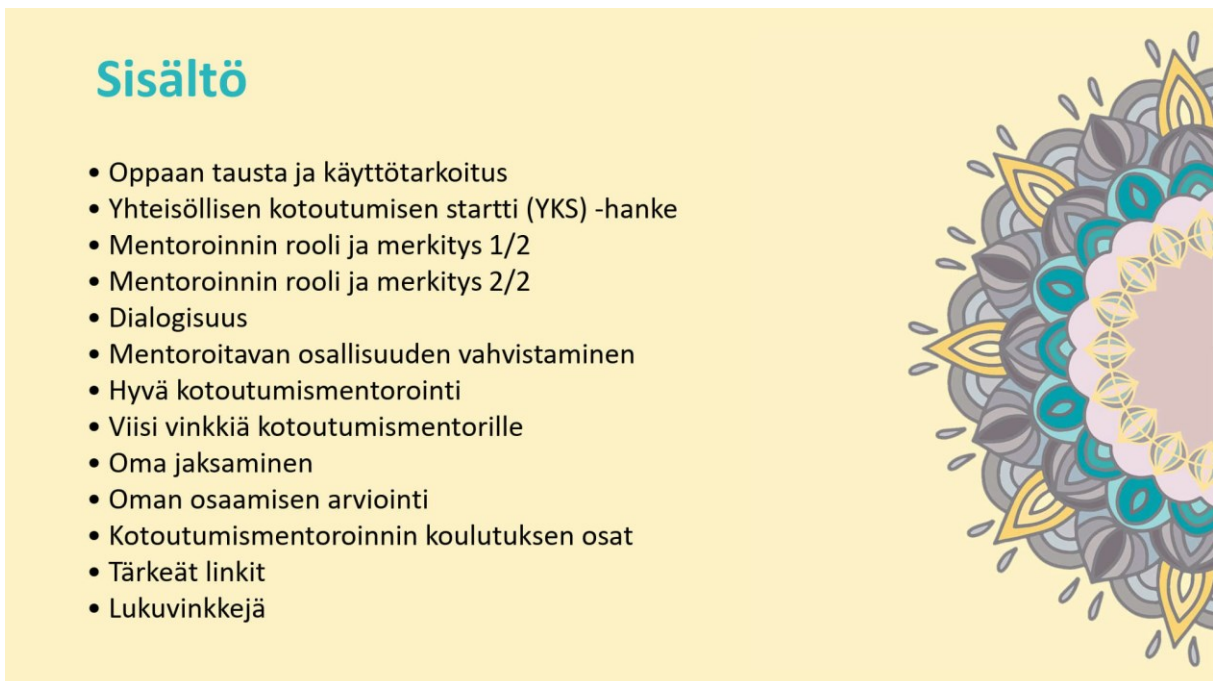
10 LIITTEET

1. Oppaan sisältö
2. Oman osaamisen arviointi -testi

Selkokieline kotoutumismetorointi opas

Kuva 2. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismetoreille, etusivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

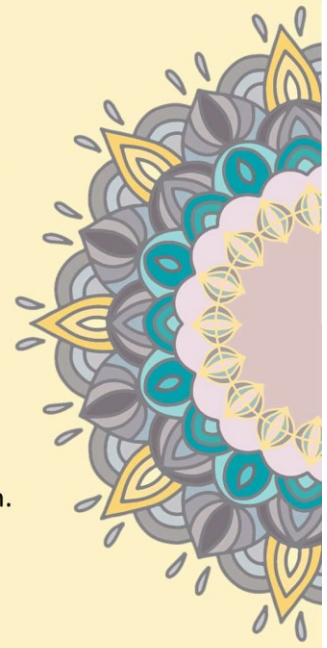

Kuva 3. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismetoreille, sisältö sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Oppaan tausta ja käyttötarkoitus

Oppaan tarkoitus on selkeyttää, mitä kotoutumismentorointi on ja mitä mentorointikoulutukseen sisältyy. Opas kertoo, mitä mentorin tehtäviin kuuluu ja miksi mentorointi on tärkeää kotoutumisen tukemisessa. Lisäksi opas tarjoaa käytännön vinkkejä ja työkaluja, jotka auttavat mentoreita onnistumaan omassa roolissaan ja tukemaan maahanmuuttajia heidän alkutaipaleellaan Suomessa.

Oppaan sisältö pohjautuu Emilia Ketolan ja Walid Al-Janabin (yhteisöpedagogi YAMK) opinnäytetyössä esiin tulleisiin tuloksiin.

Kuva 4. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, oppaan tausta ja käyttötarkoitus sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke

YKS-hanke toimii Varsinais-Suomessa ja tukee ihmisiä, jotka ovat muuttaneet Suomeen kolmansista maista. Hanke auttaa heitä kotoutumaan eli sopeutumaan elämään Suomessa maahan tulon jälkeen.

Hankkeessa toimii kotoutumismentoreita. Mentori on tukihenkilö, joka puhuu samaa kieltä kuin maahanmuuttaja ja tuntee suomalaista yhteiskuntaa. Mentori neuvoo, ohjaa ja auttaa arjessa. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja saa tietoa, tuntee olonsa turvalliseksi ja pääsee paremmin mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan.

”oikea ohjaus, oikeaan aikaan”

Kuva 5. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, yhteisöllisen kotoutumisen startti (YKS) -hanke sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Mentoroinnin rooli ja merkitys 1/2

Kotoutumismentori ei ole viranomainen, vaan rinnalla kulkija. Mentori auttaa maahanmuuttajia, kuuntelee, tukee ja jakaa omia kokemuksiaan.

Mentorin tehtävänä on:

- Olla luotettava tukihenkilö
- Auttaa sopeutumisessa uuteen kulttuuriin ja ympäristöön
- Tarjota tietoa ja käytännön neuvoja
- Rohkaista ja kuunnella empaattisesti

Mentorointi ei tarkoita virallista ohjausta, vaan yhdessä kulkemista. Tärkeintä on luoda luottamusta, olla läsnä ja auttaa maahanmuuttajaa tuntemaan, että hän ei ole yksin.

Kuva 6. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, mentoroinnin rooli ja merkitys 1/2 sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Mentoroinnin rooli ja merkitys 2/2

Kotoutumismentorointi perustuu vuorovaikutukseen ja keskusteluun. Mentori ja mentoroitava oppivat molemmat toisiltaan. Tätä kutsutaan dialogiksi – eli molemmat saavat puhua ja tulla kuulluiksi.

Kotoutumismentori:

- Antaa oikeaa ja luotettavaa tietoa Suomesta
- Kuuntelee ja vastaa kysymyksiin selkeästi
- Kunnioittaa mentoroitavan kokemuksia ja taustaa
- Rakentaa luottamusta ja turvallista ilmapiiriä
- Auttaa vahvistamaan mentoroitavan osallisuutta

Hyvä suhde mentorin ja mentoroitavan välillä syntyy pikkuhiljaa. Luottamus ja avoin keskustelu ovat tärkeä osa onnistunutta mentorointia.

Kuva 7. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, mentoroinnin rooli ja merkitys 2/2 sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Dialogisuus

- Mentoroinnin perusta
- Antaa äänen mentoroitavalle
- Vahvistaa mentoroitavan osallisuutta ja toimijuutta
- Auttaa myös mentoria jaksamaan
- Edistää vuorovaikutuksen vastavuoroisuutta

- Luo pohjan luottamukselle ja vuorovaikutukselle
- Mentoroitavan kokemukset, tarpeet ja ajatukset pääroolissa
- Mentoroitava ei ole vain tiedon vastaanottaja vaan aktiivinen toimija omassa kotoutumisprosessissaan
- Helpottaa haastavien asioiden käsittelyä

Kuva 8. Kuvankaappaus selkokieelisestä oppaasta kotoutumismentoreille, dialogisuus sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Mentoroitavan osallisuuden vahvistaminen

- Osallisuus vahvistaa toimijuutta
- Osallisuus rakentaa yhteisöllisyyttä
- Osallisuus lisää luottamusta
- Osallisuus tukee kotoutumista

- Mentoroitava kokee, että hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja tehdä päätöksiä.
- Mentoroitava tuntee kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan ja löytää paikkansa siinä.
- Mentoroitava uskaltaa osallistua ja jakaa ajatuksiaan, mikä vahvistaa hänen itseluottamustaan.
- Mentoroitava oppii kieltä, kulttuuria ja yhteiskunnan toimintaa osallistumalla aktiivisesti.

Kuva 9. Kuvankaappaus selkokieelisestä oppaasta kotoutumismentoreille, mentoroitavan osallisuuden vahvistaminen sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

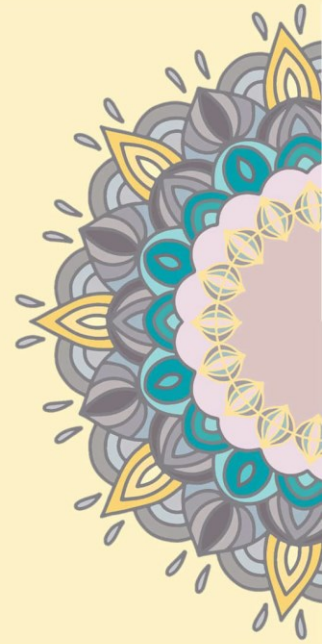
Hyvä kotoutumismentorointi

Hyvä mentorointi tukee maahan muuttanutta alusta asti. Se on luotettavaa, ymmärrettävää ja inhimillistä.

Hyvä kotoutumismentorointi on:

- **Selkeää** – asiat kerrotaan helposti ymmärrettävällä tavalla
- **Kuuntelevaa** – mentoroitavan ajatuksia ja tarpeita kunnioitetaan
- **Luottamuksellista** – kaikkea ei tarvitse tietää heti, mutta luottamus kasvaa ajan kanssa
- **Rohkaisevaa** – mentori kannustaa, ei káske
- **Yhteistä oppimista** – myös mentori oppii ja kasvaa
- **Arvostavaa** – jokainen on tärkeä omana itsenään

Hyvä mentorointi ei vaadi täydellisyyttä – tärkeintä on läsnäolo, ystävällisyys ja halu auttaa.

Kuva 10. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, hyvä kotoutumismmentorointi sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Viisi vinkkiä kotoutumismmentorille

- **Kuuntele**
  - Kuuntele tarkasti. Anna mentoroitavalle aikaa puhua.
- **Ole luotettava**
  - Pidä lupauksesi ja ole ajoissa. Mentoroitavan on pysyttävä luottamaan sinuun.
- **Ole läsnä**
  - Ole paikalla ja keskity mentoroitavaan. Näytä, että hän on sinulle tärkeä.
- **Älä káske**
  - Älä sano mitä mentoroitavan tulee tehdä. Kysy ja keskustele. Anna vaihtoehtoja.
- **Kannusta**
  - Rohkaise mentoroitavaa. Kerro, että hän osaa ja voi onnistua.

Kuva 11. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismmentorille, viisi vinkkiä kotoutumismmentorille sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

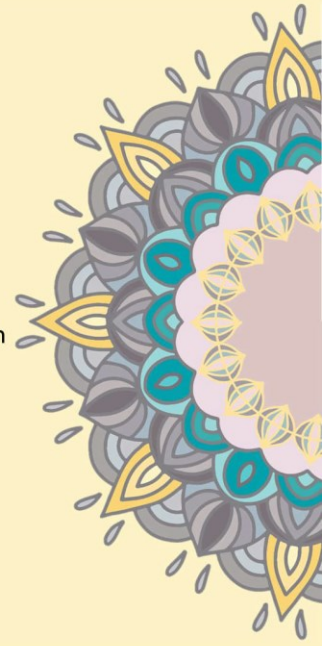
Oma jaksaminen

Hyvä mentori huolehtii myös itsestään. Kun voi itse hyvin, jaksaa paremmin auttaa myös muita.

Muista nämä asiat:

- **Pidä taukoja** – on ok sanoa, että tarvitsee hetken lepoa
- **Keskustele muiden mentorien kanssa** – vertaistuki auttaa jaksamaan
- **Pyydä apua** – kaikkea ei tarvitse osata tai tehdä yksin
- **Tee asioita, jotka tuovat sinulle iloa** – ne auttavat palautumaan

Mentorointi voi olla antoisaa, mutta myös vaativaa. Hyvä olo ja lepo ovat osa hyvää mentorointia.

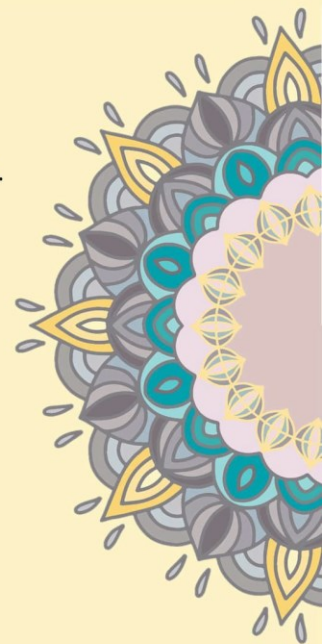

Kuva 12. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, oma jaksaminen sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

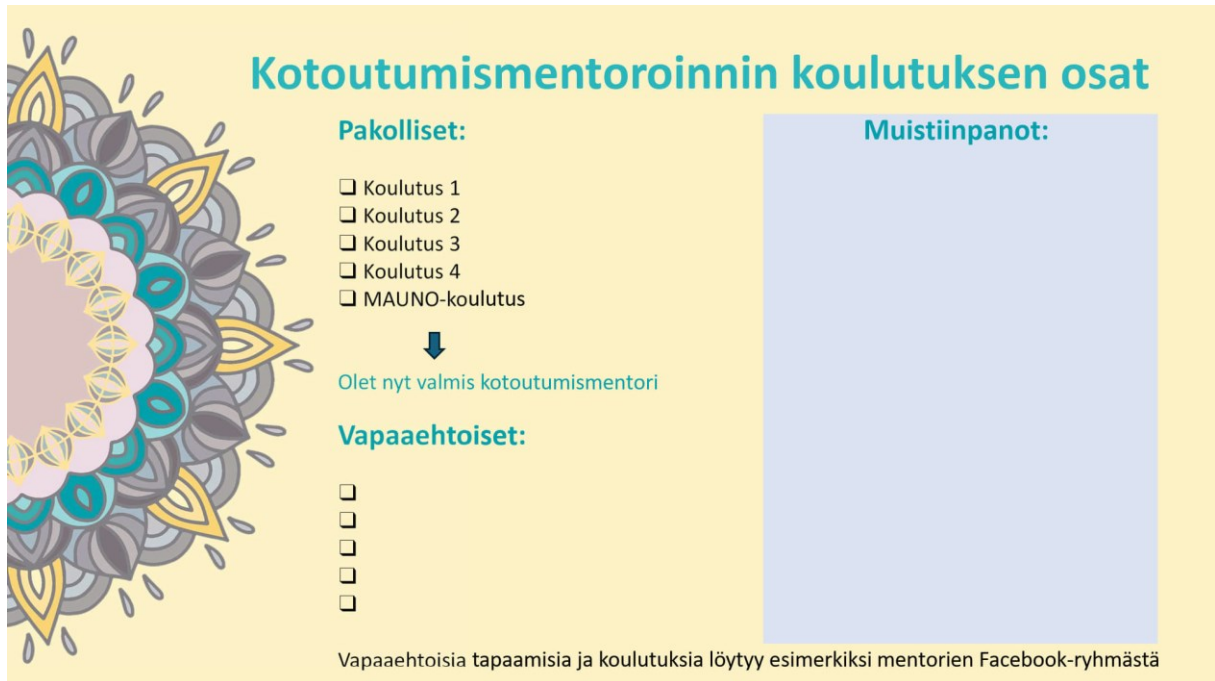
Oman osaamisen arviointi

Oman osaamisen arviointi -testi on tarkoitettu kotoutumismentorin omaksi työkaluksi. Sen avulla voi arvioida ja pohtia omaa osaamistaan. Testin suorittaminen ei vaikuta koulutuksen suorittamiseen.

<https://forms.gle/eHV94nPhjyrgby7k6>

Kuva 13. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, oman osaamisen arviointi sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Kuva 14. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, kotoutumismentoroinnin koulutuksen osat sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Kuva 15. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, tärkeät linkit sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Kuva 16. Kuvankaappaus selkokielisestä oppaasta kotoutumismentoreille, lukuvinkkejä sivusta. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).

Oman osaamisen arviointi -testi

Oman osaamisen arviointi

Testin avulla voit arvioida omaa osaamistasi. Testi ei vaikuta koulutuksen suorittamiseen.

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten mentorointia? *

- Dialogista vuorovaikutusta
- Yksisuuntaista ohjeistusta mentorilta mentoroitavalle
- Suoritusten mittaamista

Mentoroinnissa tärkeää on *

- Tukeminen
- Kritisointi
- Valmiiden ratkaisujen tarjoaminen

Kuva 17. Kuvankaappaus itsearviointilomakkeesta mentorointiosaamisen arvioimiseksi. Kuva: Emilia Ketola ja Walid Al-Janabi (2025).